

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»

До захисту
В.о. завідувача кафедри публічного управління
та державної служби
к.держ.упр., доц. Набока Л.В.

/Підпис/

ФОРМУВАННЯ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ
ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

281 Публічне управління та адміністрування

28 Публічне управління та адміністрування

Виконавець

здобувач 2 курсу, гр. ЗПУА-2-23

Н. М. Каян

Науковий керівник

к.е.н., доцент

В. О. Євдокимов

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	6
1.1 Поняття та сутність професійної етики державних службовців.....	6
1.2 Порівняльний аналіз етичних кодексів у зарубіжних країнах	16
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ.....	27
2.1 Проблеми та виклики формування етичної поведінки державних службовців у сучасних умовах	27
2.2 Аналіз і оцінка стану етики публічних службовців України.....	38
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ.....	50
3.1 Вплив євроінтеграційних процесів на етику державної служби.....	50
3.2 Напрями удосконалення етичної культури державних службовців.....	60
ВИСНОВКИ.....	71
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Формування етики державних службовців в умовах професіоналізації державного управління полягає в тому, що сучасне державне управління стикається з новими викликами, які потребують високого рівня професіоналізму та відповідальності від державних службовців. Етика державних службовців має ключове значення для забезпечення ефективного, прозорого та відповідального управління.

В умовах глобалізації, розвитку інформаційних технологій та посилення вимог до якості публічних послуг, формування та дотримання етичних норм стає невід'ємною частиною професійної діяльності державних службовців. Етичні стандарти є важливими для підтримки суспільної довіри до державних інституцій, зменшення корупційних ризиків та забезпечення сталого розвитку державного сектору.

Професіоналізація державного управління передбачає не лише підвищення кваліфікації та компетентності кадрів, але й розвиток етичної культури, яка сприятиме дотриманню високих моральних стандартів у службовій діяльності. Вивчення процесів формування етики державних службовців в умовах професіоналізації є важливим аспектом для забезпечення якісного управління та покращення взаємодії між владою та громадянами.

Фундаментальні основи етики державних службовців держави в сфері закладено в наукових працях таких зарубіжних дослідників, як: І. Ф. Надольний, Ю. В. Ковбасюк, В. Б. Авер'янов, В. М. Олуйко, В. Д. Бакуменко, Л. Прудіус, Ганс-Йоахім Лайбен, Гі Рі Кілпатрик, Девід Хелд.

Мета роботи полягає у науковому обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо формування й удосконалення етичної поведінки державних службовців.

Для досягнення даної мети були поставлені такі завдання:

- систематизувати стан розробки засад формування етичної поведінки державних службовців, а також висвітлити основні етичні принципи державного службовця;
- проаналізувати зарубіжний досвід етизації державної служби країн ЄС;
- визначити сучасний стан етики державних службовців;
- уточнити особливості нормативно-правового забезпечення функціонування інституту етики державного службовця в Україні;
- дослідити систему контролю за додержання етичних норм державними службовцями в Україні;
- обґрунтувати особливості впливу євроінтеграційних процесів на етику державної служби в Україні;
- запропонувати напрями удосконалення етичної культури службовців на державній службі в Україні.

Об'єктом дослідження є професійна етика державних службовців як сфера державного регулювання.

Предметом дослідження - теоретичні й практичні основи формування професійної етики державних службовців в умовах професіоналізації державної служби.

Методи дослідження:

1) Аналіз нормативно-правових актів та регуляторних документів, що регулюють діяльність державних службовців. Цей метод дозволив визначити основні етичні принципи та норми поведінки, які повинні дотримуватись державні службовці.

2) Дослідження практики дотримання державними службовцями етичних норм у процесі виконання своїх професійних обов'язків. Цей метод дозволив визначити практичні проблеми, пов'язані з дотриманням етичних принципів у роботі державних службовців, та розробити рекомендації для їх подолання.

3) Документальний аналіз звітів, протоколів, заяв та інших документів, що стосуються діяльності держави. Цей метод полягає в тому, щоб систематично аналізувати документи, які описують діяльність державних службовців, їхні вчинки та рішення, щоб визначити, чи діяли вони згідно з етичними принципами.

4) Вивчення досвіду інших країн з метою порівняння підходів до формування етики державного службовця та визначення тих аспектів, які можуть бути корисними для використання в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості застосування розроблених рекомендацій та висновків для вдосконалення системи формування та підтримання етики державних службовців. Результати дослідження можуть бути використані для розробки навчальних програм та тренінгів, спрямованих на підвищення обізнаності державних службовців щодо етичних норм і стандартів. Також вони можуть слугувати основою для вдосконалення нормативно-правової бази, яка регулює професійну діяльність державних службовців, зокрема у сфері контролю за дотриманням етичних принципів. Крім того, отримані дані можуть бути враховані при розробці стратегій євроінтеграції, спрямованих на підвищення прозорості та доброчесності державної служби в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

1.1 Поняття та сутність професійної етики державних службовців

Етика – це система моральних принципів і норм, які визначають, що є правильним і неправильним у поведінці людини. Вона включає в себе загальні правила та цінності, що допомагають орієнтуватися в моральних питаннях і приймати рішення в різних життєвих ситуаціях. Етика стосується не лише особистого життя, а й професійної діяльності, де часто виникають складні моральні дилеми.

Етика включає як особисті, так і суспільні норми. Особисті норми стосуються внутрішніх переконань людини, а суспільні – закріплені в культурі, законах та традиціях певного соціуму. Це система моральних орієнтирів, що скеровує людину в її повсякденній діяльності, допомагає вирішувати моральні дилеми і зберігати внутрішню цілісність.

Окрім особистого життя, етика має велике значення в професійній сфері. Професійна етика охоплює певні норми поведінки, притаманні різним професіям. Наприклад, медичні працівники повинні керуватися принципом "не нашкодь", а вчителі — принципом виховання відповідальних і морально свідомих особистостей. Етика в професії передбачає дотримання стандартів, які забезпечують ефективну та добросесну діяльність, формують довіру до професії та до її представників.

Особливе місце займає професійна етика державних службовців. Вона є ключовим компонентом у забезпеченні відповідального, прозорого і добросесного державного управління. Державні службовці виконують роль представників держави, тому їхня діяльність безпосередньо впливає на життя громадян, які розраховують на справедливість, неупередженість та професіоналізм. Етичні принципи державної служби охоплюють об'єктивність, чесність, уникнення конфлікту інтересів, повагу до прав та

гідності громадян. Вони також передбачають, що державні службовці повинні уникати ситуацій, де їхні особисті інтереси можуть суперечити обов'язкам.

Одним із важливих аспектів етики є допомога в розв'язанні моральних дилем, коли людині доводиться обирати між двома або більше варіантами дій, кожен з яких має свої моральні наслідки. Наприклад, у професійній діяльності можуть виникати ситуації, де вибір може суперечити як законодавчим нормам, так і власним переконанням людини. Етика допомагає людям робити правильний вибір у таких складних ситуаціях, забезпечуючи моральну опору і чіткі орієнтири [31].

Етику часто поділяють на кілька основних напрямів.

1) Особиста етика – стосується індивідуальних переконань і норм, яких людина дотримується в особистому житті.

2) Суспільна етика – охоплює правила поведінки, закріплені в культурі, законах і традиціях суспільства, які сприяють колективному благу.

3) Професійна етика – це норми, що регулюють поведінку людей у певній професійній діяльності. Професійна етика охоплює такі сфери, як медична етика, етика педагогів, журналістська етика, бізнес-етика та інші [30].

Етика є важливим компонентом стабільності та розвитку суспільства. Вона забезпечує моральну основу для вирішення конфліктів, сприяє взаємній повазі та підтримує довіру між людьми. Етичні принципи допомагають уникати несправедливості, корупції та дискримінації. Вони створюють фундамент для законів та політичних рішень, забезпечуючи захист прав і свобод людини.

Таким чином, етика – це не просто набір правил, а система, яка формує моральне середовище, допомагає людям орієнтуватися в складних життєвих ситуаціях і вибирати поведінку, яка сприяє добробуту та розвитку суспільства. Вона є основою для встановлення довіри, злагоди та соціальної

гармонії, впливаючи на кожен сферу нашого життя, від особистих рішень до професійної відповідальності.

Професійна етика державних службовців — це сукупність моральних принципів, цінностей і стандартів поведінки, які мають керувати роботою працівників державної служби. Вона визначає, як саме державні службовці повинні поводитися у своїй діяльності, щоб забезпечувати прозорість, чесність, ефективність та відповідальність у роботі з громадянами. Професійна етика також сприяє підвищенню довіри до державних органів, адже передбачає дотримання високих етичних стандартів, уникнення конфлікту інтересів, прозорість та справедливість у прийнятті рішень.

Професійна етика державних службовців є основою доброчесної, прозорої і відповідальної діяльності державних органів. Вона охоплює сукупність моральних принципів, цінностей та норм поведінки, що визначають, як саме державні службовці повинні виконувати свої обов'язки. У демократичному суспільстві державні службовці виконують важливу функцію – представляють інтереси громадян, забезпечуючи належне управління державними ресурсами та послугами. Етичні стандарти є важливим інструментом, що допомагає їм ефективно виконувати ці завдання та зберігати довіру до держави.

Основні принципи професійної етики державних службовців.

1) Прозорість. Державні службовці зобов'язані працювати відкрито і прозоро, інформуючи громадян про свою діяльність і прийняті рішення. Прозорість сприяє довірі, оскільки люди розуміють, як ухвалюються рішення, і можуть бути впевнені, що службовці діють в інтересах суспільства.

2) Чесність. Чесність передбачає, що державні службовці повинні дотримуватися правди, справедливості і об'єктивності. Вони не мають права використовувати свої посади для особистої вигоди чи брати участь у корупційних схемах. Чесність є основою довіри громадян до держави, адже вона підтверджує, що всі дії службовців підзвітні суспільству.

3) Ефективність. Державна служба має працювати на благо суспільства, забезпечуючи результативне використання ресурсів, часу та зусиль. Ефективність означає, що службовці зобов'язані виконувати свої обов'язки максимально продуктивно і не витратити державні ресурси марно.

4) Відповідальність. Відповідальність є ключовим компонентом професійної етики. Державні службовці мають розуміти, що кожне їхнє рішення впливає на добробут громадян, тому вони повинні нести відповідальність за наслідки своєї діяльності. Відповідальність включає підзвітність громадянам і готовність визнати власні помилки.

5) Уникнення конфлікту інтересів. Конфлікт інтересів виникає, коли особисті інтереси службовця можуть суперечити його службовим обов'язкам. Етичні стандарти зобов'язують державних службовців уникати ситуацій, де їхні особисті інтереси можуть впливати на службову діяльність. Це дозволяє забезпечити об'єктивність і справедливість у прийнятті рішень.

6) Справедливість і неупередженість. Державні службовці повинні ставитися до всіх громадян однаково, без дискримінації та упередженого ставлення. Справедливість у роботі забезпечує громадянам відчуття рівності перед законом і правомірність рішень, що приймаються.

Професійна етика є фундаментом для розвитку довіри між громадянами та державою. Довіра громадян до державних службовців значною мірою залежить від того, наскільки професійно і добросовісно вони виконують свої обов'язки. Етична поведінка державних службовців формує позитивний імідж держави, що є особливо важливим для зміцнення демократії та забезпечення верховенства права.

Етика служить важливим інструментом для прийняття рішень, особливо в ситуаціях, де немає чітких законодавчих норм або коли рішення стосується складних моральних питань. Дотримання етичних стандартів допомагає державним службовцям зберігати неупередженість та об'єктивність у своїх рішеннях. Наприклад, якщо виникає потреба вибору

між кількома варіантами політики, етичні принципи можуть допомогти вибрати той, що максимально враховує інтереси суспільства [6].

Етична поведінка державних службовців формується на основі таких складових:

- моральні цінності: повага до прав людини, чесність, справедливість, відповідальність;
- етичні стандарти і норми: правила поведінки, закріплені в кодексах етики, які визначають допустимі межі діяльності службовців;
- культура відповідальності: розвиток почуття відповідальності перед суспільством за прийняті рішення;
- механізми контролю та оцінки: незалежні механізми контролю, такі як внутрішні аудити або громадські перевірки, які забезпечують дотримання етичних стандартів.

Незважаючи на важливість професійної етики, її дотримання може супроводжуватися низкою викликів. Серед них:

- корупційний тиск: службовці можуть стикатися з тиском приймати рішення, які суперечать етичним стандартам, в обмін на особисту вигоду;
- конфлікт інтересів: іноді службовцям важко уникати ситуацій, де їхні особисті або родинні інтереси перетинаються з робочими обов'язками;
- бюрократична інертність: в умовах жорсткої бюрократії впровадження етичних норм може бути повільним та складним [3].

Природа виникнення етики є складним і багатовимірним процесом, що корениться в історичному розвитку людського суспільства, його культурних та соціальних основах. Етика виникла як відповідь на потребу встановлення правил поведінки, які б регулювали взаємодію людей у спільноті, знижували конфлікти та сприяли загальному благу. Це відображає соціальну природу людини, адже в суспільстві без певних моральних норм і принципів було б важко досягати гармонії та співпраці.

Основні чинники виникнення етики.

1) Соціальна природа людини: люди є соціальними істотами, які для виживання і розвитку об'єднувалися в групи. Щоб підтримувати порядок, знижувати конфлікти і забезпечувати злагоджену співпрацю, виникла потреба в певних правилах поведінки. Етика стала механізмом регулювання цих стосунків, встановлюючи стандарти, що сприяють розвитку колективу та його злагодженості.

2) Культурно-історичний розвиток: з розвитком суспільств змінювалися і ускладнювалися моральні норми, адже різні культури, релігії та філософські системи формували своє уявлення про добро, справедливість і мораль. Наприклад, у Стародавній Греції етика розвивалася через філософські вчення Платона, Арістотеля та інших мислителів, які намагалися визначити принципи "доброго життя" та пояснити, як досягти щастя і гармонії.

3) Потреба в регулюванні суспільних відносин: у будь-якій спільноті виникають ситуації, де інтереси окремих людей можуть суперечити інтересам інших або всього суспільства. Етичні норми, як механізм соціального контролю, стали необхідними для визначення допустимих меж поведінки, встановлення справедливих норм і створення почуття відповідальності за свої дії.

4) Релігія і вірування: у багатьох культурах моральні норми і принципи походили з релігійних переконань, які давали людям певні етичні правила та настанови. Біблія, Коран, Веди та інші релігійні тексти містять моральні приписи, що стали основою етичних принципів багатьох суспільств. Через релігію люди отримували уявлення про добро і зло, справедливість, милосердя і чесність.

5) Філософські дослідження: виникнення етики як філософської дисципліни було пов'язане з прагненням мислителів пояснити, що таке добро і зло, справедливість і чесність, щастя і чесноти. Філософія допомогла розширити межі етики, перенісши її з релігійної та соціальної сфери у сферу логіки, інтелектуального аналізу та морального вибору.

б) Еволюційний аспект: деякі вчені вважають, що етичні норми є продуктом еволюції і закріплювалися в суспільстві, оскільки сприяли виживанню груп. Люди, які дотримувалися певних етичних принципів, таких як альтруїзм чи співчуття, мали кращі шанси на виживання в колективі. Це поступово стало нормою поведінки, що передавалася з покоління в покоління.

Основні концепції виникнення етики.

1) Нормативна етика. Передбачає, що існують універсальні моральні принципи, якими повинні керуватися всі люди. Згідно з цією концепцією, етика має об'єктивний характер і не залежить від культурних чи соціальних змін.

2) Культурний релятивізм. Ця концепція вважає, що етичні норми залежать від культурних особливостей, історії та традицій певного суспільства. Етика, таким чином, є відносною і може відрізнятися від культури до культури.

3) Утилітаризм. Ця теорія базується на тому, що етичні дії – це ті, які максимізують загальне благо. Утилітаризм акцентує увагу на корисності дій і їх впливі на добробут суспільства.

4) Деонтологія. Концепція, згідно з якою моральна цінність дій визначається не їхніми наслідками, а тим, наскільки вони відповідають певним обов'язкам і правилам. Згідно з деонтологією, існують певні моральні зобов'язання, яких люди повинні дотримуватися, незалежно від результатів [23].

Таким чином, етика виникла як результат еволюційних, соціальних, культурних і релігійних процесів. Це сукупність правил, які допомагають людям жити разом у суспільстві, сприяють зниженню конфліктів і підвищенню взаємної довіри. Хоча етичні норми можуть змінюватися в різних культурах і суспільствах, загальна мета етики — встановлення моральних орієнтирів, що допомагають людям розвиватися та підтримувати стабільність у своїх спільнотах.

Поняття «етика» ввів давньогрецький філософ Арістотель (384–322 рр. до н.е.), який зробив вагомий внесок у становлення цієї галузі філософії. Арістотель вперше систематизував уявлення про моральні принципи, цінності та норми поведінки, визначивши етику як науку, що вивчає людські чесноти та допомагає зрозуміти, як досягти добродісного і щасливого життя .

У своїх працях Арістотель визначив етику як «науку про добродісність», розглядаючи її не лише як абстрактні теорії, а як практичний інструмент, що має керувати реальними людськими вчинками. Він вважав, що етика допомагає людині досягти «евдемонії», тобто щастя чи благополуччя. На його думку, щасливе життя можливе лише за умови, що людина діє відповідно до моральних принципів і своїх внутрішніх чеснот. Саме тому Арістотель підходить до етики як до практичного знання, яке має пряме відношення до того, як ми живемо і взаємодіємо з іншими [33].

Одним із головних елементів етики Арістотеля є поняття добродісності. Арістотель розділив добродісності на дві основні групи:

1) Моральні добродісності: чесноти, пов'язані з характером, наприклад, мужність, щедрість, справедливість та поміркованість. Він вважав, що ці добродісності досягаються шляхом практики та повторення, коли людина вчиться керувати своїми емоціями та бажаннями.

2) Інтелектуальні добродісності: чесноти, що стосуються розуму, такі як мудрість, знання та розсудливість. Ці чесноти, на думку Арістотеля, досягаються шляхом навчання та інтелектуальної праці.

Арістотель вважав, що добродісність є «золотою серединою» між крайнощами. Наприклад, мужність є серединою між боягузтвом і нерозсудливою сміливістю, а щедрість — між марнотратством і скупістю. Це вчення про середину стало центральним у його етичній системі.

На думку Арістотеля, метою життя є досягнення еудемонії, тобто справжнього щастя або «доброго життя». Щастя, за Арістотелем, не є простою насолодою чи матеріальним благом, а станом, досягнутим завдяки моральному розвитку та виконанню своєї природи. Це означає, що людина

досягає щастя, коли вона діє відповідно до своїх добродетелей і реалізує свій потенціал як розумна істота.

Аристотелівська етика спрямована на те, щоб кожна професія мала власні моральні вимоги, що забезпечують добродетельну діяльність у цій галузі. Наприклад, лікар повинен бути не тільки професійним, але й добросердним і співчутливим, оскільки це сприяє його головній меті — допомагати пацієнтам. Цей підхід актуальний і в сучасному світі, де професійна етика регулює поведінку працівників різних галузей.

Аристотелівська концепція етики залишається актуальною і сьогодні. Його вчення про добродетельність і евдемонію продовжує впливати на розвиток моральної філософії, а також на систему цінностей багатьох суспільств. Його ідеї щодо «золотої середини» і прагнення до гармонійного розвитку особистості стали основою таких напрямків, як етика добродетельності, яка наголошує на важливості розвитку моральних чеснот і характеру людини.

Хоча етика Аристотеля стала базовою концепцією для багатьох філософів, його погляди зазнавали критики. Наприклад, деякі вважали його підхід занадто індивідуалістичним, тоді як інші звинувачували його у недостатній увазі до універсальних моральних норм. Однак його праці стали базисом для подальших досліджень у галузі етики, і сучасні етики, як-от Джон Стюарт Мілль (утилітаризм) або Іммануїл Кант (деонтологія), так чи інакше враховували його вчення у своїх теоріях.

Аристотель відіграв важливу роль у розвитку етики як філософської дисципліни. Його визначення етики, засноване на понятті добродетельності і прагненні до щастя, заклало основу для розвитку моральної філософії. Його ідеї про «золоту середину», інтелектуальні та моральні добродетельності, а також концепція евдемонії продовжують мати значний вплив на сучасну етику, зокрема професійну етику та психологію.

Етика – це багатогранне поняття, яке вивчається з різних наукових перспектив. Кожна дисципліна – філософія, психологія, соціологія та

державне управління – пропонує свій унікальний погляд на це явище, розкриваючи різні аспекти моралі та її впливу на індивідуумів і суспільство.

З філософської точки зору, етика – це розділ філософії, що вивчає природу моральних принципів і цінностей, досліджує категорії добра і зла, справедливості, чесності, обов'язку. У філософії етика має значення нормативної дисципліни, яка визначає, як людина повинна поводитися для досягнення гармонійного, добродісного життя. Філософія намагається знайти універсальні критерії моральності, обґрунтовує етичні принципи й аналізує їхні наслідки для особистості та суспільства [9].

У психології етика розглядається як набір моральних переконань, цінностей і установок, які формують особистісну поведінку. Вона вивчає етичні принципи як внутрішні механізми самоконтролю та розвитку особистості, які формуються під впливом сім'ї, освіти, суспільства та культурних цінностей. Психологічна наука вивчає процеси прийняття етичних рішень, вплив емоцій та переконань на моральні вибори людини, розвиток моральної свідомості (психолог Лоуренс Колберг розробив теорію стадій морального розвитку особистості). Отже, етика в психології пов'язана з внутрішніми переконаннями і психічними механізмами, що впливають на поведінку людини [37].

У соціології етика розглядається як система соціальних норм і цінностей, які регулюють взаємодію між людьми та допомагають уникати конфліктів у суспільстві. Соціологія досліджує, як моральні норми формуються і змінюються під впливом соціальних факторів (економічних, культурних, історичних), як вони сприяють стабільності та функціонуванню суспільства. Вона також аналізує вплив соціальних інститутів, наприклад, сім'ї, школи, релігії, на формування етичних принципів у суспільстві. Соціологічна етика акцентує на важливості соціального консенсусу, значенні моральних правил для підтримання суспільного порядку і колективного блага [32].

З позиції державного управління, етика — це система принципів, стандартів і норм поведінки, що визначає, як державні службовці повинні виконувати свої обов'язки, дотримуючись принципів прозорості, відповідальності, справедливості та ефективності. Етика державного управління має сприяти забезпеченню довіри громадян до держави, оскільки включає такі цінності, як доброчесність, чесність, уникнення конфлікту інтересів, дотримання професійних стандартів і моральну відповідальність за свої дії.

Етика державних службовців відіграє особливу роль у запобіганні корупції, зловживанню владою та інших порушень, що підривають довіру до органів влади. Основні етичні принципи державного управління визначаються в різних етичних кодексах і спрямовані на досягнення публічного інтересу, забезпечення соціальної справедливості, служіння суспільству і створення умов для прозорості та відповідальної діяльності державних органів.

1.2 Порівняльний аналіз етичних кодексів у зарубіжних країнах

Порівняльний аналіз етичних кодексів державних службовців у різних країнах дозволяє виявити спільні риси та унікальні аспекти підходів до регулювання етики на державній службі. Багато країн, прагнучи підвищити рівень довіри до державних органів та забезпечити прозорість управління, впроваджують етичні кодекси, які визначають стандарти поведінки державних службовців. Незважаючи на загальні принципи, які присутні в усіх етичних кодексах, існують відмінності, зумовлені культурними, історичними та правовими особливостями країн [30].

Спільні риси етичних кодексів у різних країнах:

1) Принцип доброчесності та чесності: у більшості країн державні службовці повинні дотримуватись принципу чесності у своїх діях, уникаючи

корупції та зловживання владою. Наприклад, у США, Франції, Великобританії та Україні цей принцип є ключовим у етичних кодексах.

2) Підзвітність і відповідальність: кодекси вимагають, щоб службовці несли відповідальність за свої дії перед державою та громадянами, а також були готові пояснити прийняті рішення. Цей принцип зустрічається в кодексах більшості розвинених держав, таких як Австралія, Німеччина та Японія [12].

3) Прозорість і відкритість: у багатьох країнах підкреслюється важливість прозорості дій державних службовців. Наприклад, у Норвегії та Швеції акцент робиться на відкритість державних процесів, щоб громадяни могли контролювати діяльність службовців [13].

4) Служіння суспільству: у багатьох країнах, включаючи Канаду та Україну, службовці зобов'язані діяти в інтересах суспільства, ставлячи громадський інтерес вище за власний [12].

5) Конфлікт інтересів: етичні кодекси багатьох країн (США, Німеччина, Австралія) містять суворі правила щодо уникнення конфлікту інтересів, щоб державні службовці не використовували своє становище для особистої вигоди [5].

Відмінності етичних кодексів у різних країнах:

1) Ставлення до політичної нейтральності: у Великобританії та Австралії етичні кодекси особливо акцентують на політичній нейтральності державних службовців, де вони мають бути незалежними від політичного впливу і не брати участі в політичних кампаніях. У Франції службовці мають право на певну політичну активність, але в рамках обмежень, що не порушують їхню об'єктивність.

2) Релігійний та культурний контекст: в етичних кодексах мусульманських країн, таких як Саудівська Аравія або Іран, етичні принципи часто мають релігійну основу, базовану на нормах шаріату. Вони включають моральні зобов'язання, які регулюються ісламськими нормами. У секулярних країнах, таких як Франція або США, кодекси більше орієнтовані на загальні

моральні принципи, а релігійні аспекти не впливають на формування етичних норм [4].

3) Пріоритет боротьби з корупцією: у країнах з високим рівнем корупції, таких як Україна чи Грузія, етичні кодекси роблять сильний акцент на запобігання корупційним практикам. У цих країнах часто впроваджують додаткові механізми контролю, як-от електронні декларації для службовців. У країнах із низьким рівнем корупції, таких як Швеція або Данія, більше уваги приділяється загальним етичним стандартам поведінки, оскільки рівень суспільної довіри до державних органів є високим [7].

4) Особливості дисциплінарних заходів: у Японії та Південній Кореї етичні кодекси суворо регулюють питання дисципліни й передбачають жорсткі покарання за порушення. Важливим є аспект збереження обличчя та репутації, що є важливим у культурі цих країн.

У Європі, зокрема в Німеччині та Франції, покарання за порушення етики більш м'які й часто обмежуються адміністративними заходами або попередженнями [22].

Для кращого розуміння етичних кодексів, розглянемо етичний кодекс: Японії, Німеччини та Канади в порівнянні з Україною.

1) Україна та Японія

Порівняльний аналіз етичних кодексів державних службовців Японії та України дає змогу побачити як спільні риси, так і відмінності в підходах до регулювання професійної поведінки службовців. Ці відмінності зумовлені різними культурними традиціями, правовими системами та рівнем розвитку державних інституцій у кожній країні [4].

Спільні риси.

Принцип доброчесності.

Етичний кодекс державних службовців в Японії підкреслює важливість доброчесності та чесності. Службовці повинні діяти виключно в інтересах держави та суспільства, уникати конфлікту інтересів і корупції.

В Україні етичні кодекси також акцентують на доброчесності, боротьбі з корупцією та чесності службовців. Це є ключовим елементом у рамках реформи державної служби, спрямованої на зниження корупції [7].

Служіння суспільству.

У Японії етичні норми службовців ґрунтуються на конфуціанських цінностях, таких як самовіддане служіння суспільству. Службовці зобов'язані працювати в інтересах держави і громадян [45].

Служіння суспільству також є центральним принципом етичних кодексів України. Державні службовці повинні діяти в інтересах громадян, а не заради власної вигоди.

Підзвітність та прозорість.

Японська система державної служби передбачає високий рівень підзвітності. Етичний кодекс регулює звітування службовців перед керівництвом та суспільством, особливо щодо фінансових питань.

Підзвітність також є важливим елементом етичного кодексу в Україні. Введення електронних декларацій для службовців стало важливим кроком у забезпеченні прозорості їхніх дій та фінансового стану.

Відмінності.

Культурні особливості та вплив традицій.

В Японії велика увага приділяється культурним аспектам, таким як честь і збереження репутації. Японські службовці керуються поняттями "ганьби" та "збереження обличчя", тому порушення етичних норм може призвести не тільки до дисциплінарних заходів, але й до сильного соціального осуду. Це часто змушує порушників йти у відставку або навіть просити публічного вибачення [45].

В Україні вплив культурних аспектів менш помітний. Основні вимоги етичного кодексу орієнтовані на законність, запобігання корупції та підвищення довіри до державних органів. Порушення етичних норм часто має більш юридичні наслідки, такі як дисциплінарні стягнення чи

кримінальні переслідування, але вплив громадського осуду менш виражений, ніж у Японії.

Боротьба з корупцією.

Японія є однією з країн із найнижчим рівнем корупції у світі. Етичні норми включають жорсткі вимоги до уникнення конфлікту інтересів, але акцент на боротьбу з корупцією менший, ніж у країнах з високим рівнем корупційних ризиків [42].

В Україні боротьба з корупцією є однією з центральних тем етичних кодексів. Введення антикорупційних заходів, таких як електронні декларації та підзвітність у прийнятті рішень, спрямоване на боротьбу з корупційними схемами, які тривалий час були проблемою для державної служби.

Дисциплінарні заходи.

У Японії порушення етичних норм може мати дуже серйозні наслідки для службовця, включаючи не лише втрату посади, а й публічний осуд, що часто є найсильнішим покаранням. Важливо зберегти "обличчя", і тому службовці зазвичай йдуть у відставку після серйозних порушень [43].

В Україні дисциплінарні заходи включають попередження, догану, звільнення або, у випадку корупційних дій, навіть кримінальні покарання. Соціальний аспект осуду менш виражений порівняно з Японією, але правові наслідки є важливим фактором стримування порушень.

Політична нейтральність.

У Японії державні службовці повинні дотримуватися політичної нейтральності та не брати участь у політичних процесах, щоб уникнути упередженості у своїй роботі [42].

Політична нейтральність також важлива в Україні, проте в умовах політичної нестабільності та змін керівництва питання політичного впливу може залишатися актуальним для багатьох державних службовців.

Японська система більше фокусується на культурній і моральній стороні етики, тоді як в Україні основна увага зосереджена на боротьбі з корупцією та запровадженні правових механізмів контролю.

2) Україна та Німеччина

Спільні риси.

Принцип добросовісності та чесності.

Етичний кодекс німецьких державних службовців вимагає високого рівня чесності та добросовісності у виконанні обов'язків. Службовці повинні уникати конфліктів інтересів та корупційних дій [41].

Аналогічно, український етичний кодекс передбачає вимогу до службовців діяти добросовісно, безкорисливо і відповідально, з особливою увагою на уникнення корупції.

Служіння суспільству.

Німецькі службовці зобов'язані працювати на благо суспільства, захищаючи державні інтереси та забезпечуючи реалізацію прав громадян.

В Україні також закріплений принцип служіння суспільству, де державні службовці повинні ставити інтереси громадян і держави вище власних.

Підзвітність та прозорість.

Німецька система державної служби передбачає високий рівень підзвітності службовців перед громадянами та керівництвом. Ця підзвітність стосується не тільки професійної діяльності, а й дотримання етичних стандартів.

В Україні прозорість та підзвітність також є основними аспектами етичного кодексу. Особлива увага приділяється прозорості через механізм електронного декларування майна, який запроваджений для боротьби з корупцією.

Відмінності.

Підхід до боротьби з корупцією.

Рівень корупції в Німеччині є одним з найнижчих у світі, тому етичний кодекс більше орієнтований на підтримання високих стандартів професійної діяльності та дотримання законів. Хоча антикорупційні заходи існують,

головний акцент робиться на запобігання конфліктів інтересів та дотримання етичних принципів [39].

В Україні боротьба з корупцією є центральним питанням етичного кодексу. Після багатьох років корупційних викликів, кодекс зосереджений на запобіганні зловживанням владою, забезпеченні прозорості доходів службовців та посиленні відповідальності за порушення.

Дисциплінарні заходи.

Німецькі державні службовці, які порушують етичні норми, можуть стикатися з дисциплінарними заходами, які варіюються від попереджень до звільнення з посади. Система базується на довірі до службовця, і покарання застосовуються лише після ґрунтовного розслідування.

В Україні дисциплінарні заходи мають суворіший характер через боротьбу з корупцією. Порушення етичних норм, особливо пов'язаних із корупційними діями, можуть призвести до кримінальної відповідальності. Суворий контроль за доходами через систему електронних декларацій є одним із важливих інструментів у цьому контексті.

Політична нейтральність.

Політична нейтральність державних службовців у Німеччині є суворо обов'язковою. Службовці не можуть бути залученими до політичної діяльності або проявляти політичну упередженість у виконанні своїх обов'язків [41].

Політична нейтральність також є важливим принципом для України, але на практиці через політичну нестабільність та часті зміни влади службовці можуть зазнавати тиску або впливу з боку політичних сил. Це створює додаткові виклики для дотримання політичної нейтральності [7].

Особливості соціальної культури.

У Німеччині дотримання етичних норм вбудовано у загальну правову та соціальну культуру країни. Громадяни мають високий рівень довіри до державних органів, а порушення етичних норм зустрічається рідко.

В Україні етичні норми активно впроваджуються останніми роками, і реформи державної служби мають на меті підвищити рівень довіри громадян до державних органів. Проте процес імплементації цих норм ще триває, і суспільство все ще стикається з наслідками тривалої корупційної культури.

У Німеччині етичний кодекс є частиною добре функціонуючої системи прав і обов'язків, де корупція є рідкісним явищем. В Україні ж етичний кодекс фокусується на посиленні прозорості та підвищенні контролю за діями службовців у рамках антикорупційних реформ.

3) Україна та Канада

Спільні риси.

Принцип доброчесності.

Етичний кодекс державних службовців Канади підкреслює важливість доброчесності у виконанні службових обов'язків. Службовці повинні діяти чесно, уникати конфліктів інтересів та не використовувати своє становище для особистої вигоди [44].

В Україні етичний кодекс також наголошує на необхідності доброчесності. Принципи боротьби з корупцією, чесність і відповідальність є центральними аспектами етичного кодексу державних службовців.

Служіння суспільству.

Службовці Канади зобов'язані діяти в інтересах суспільства, надавати якісні послуги громадянам та підтримувати цінності державного управління. Державна служба у Канаді зосереджена на забезпеченні інтересів громадян, а не на власних потребах службовців.

Служіння суспільству є ключовим принципом також і в Україні. Державні службовці повинні діяти в інтересах громадян та держави, що закріплено в етичних кодексах і законодавстві про державну службу.

Підзвітність та прозорість.

Канадські державні службовці підзвітні своїм керівникам, громадянам та уряду. Прозорість у прийнятті рішень та звітування про використання державних ресурсів є важливим компонентом державної служби [38].

В Україні питання прозорості та підзвітності також є критично важливими. Механізми електронного декларування майна, доходів та фінансових інтересів державних службовців забезпечують прозорість і контроль з боку суспільства та державних органів.

Відмінності.

Підхід до боротьби з корупцією.

У Канаді рівень корупції є низьким, і тому етичний кодекс зосереджується більше на загальних принципах доброчесності, конфлікті інтересів та прозорості в управлінні. Водночас антикорупційні заходи є складовою частиною кодексу, але вони не настільки акцентовані, як в Україні, через відсутність системної корупції.

В Україні боротьба з корупцією є одним з основних напрямків етичного кодексу. Оскільки корупція є серйозною проблемою, етичний кодекс та законодавство постійно оновлюються для посилення контролю над доходами службовців, їх майном та фінансовими операціями. Важливим елементом є введення електронних декларацій, що підвищують прозорість.

Політична нейтральність.

Канадські державні службовці зобов'язані дотримуватися політичної нейтральності. Вони не можуть брати активну участь у політичній діяльності або використовувати свої посади для політичної вигоди. Це забезпечує неупередженість у прийнятті рішень.

Політична нейтральність є одним із ключових принципів в українському етичному кодексі, але через складну політичну ситуацію і часті зміни влади цей принцип може порушуватися на практиці. Політичний вплив на державних службовців часто є викликом для забезпечення їх неупередженості.

Культурний контекст та довіра до державної служби.

У Канаді рівень довіри до державних інституцій є високим, що є результатом тривалого формування прозорості та відповідальної державної

служби. Громадяни сприймають державних службовців як захисників інтересів суспільства [40].

В Україні рівень довіри до державних органів традиційно був низьким через корупцію та зловживання владою. Проте останні реформи спрямовані на підвищення прозорості та зміцнення етичних норм серед державних службовців, що має поступово підвищити рівень довіри громадян. в Україні це питання є більш складним через політичні виклики.

Порівняльний аналіз етичних кодексів державних службовців у різних країнах у порівнянні з Україною демонструє як спільні цінності, так і культурні, політичні й соціальні відмінності в підходах до етичного регулювання на державній службі. Більшість країн розвинутого світу, включно з Канадою, Німеччиною та Японією, базують свої етичні кодекси на принципах доброчесності, підзвітності, прозорості та неупередженості, приділяючи значну увагу запобіганню конфлікту інтересів і забезпеченню політичної нейтральності. Ці принципи також лежать в основі українського етичного кодексу, однак у нашій країні значно акцентується на антикорупційних механізмах через тривалий досвід зловживань владою та корупційних практик.

Українська система етичних норм знаходиться на шляху реформування, впроваджуються електронне декларування, контроль за доходами державних службовців, підзвітність через прозорі антикорупційні органи. Такі інструменти, відносно нові для України, спрямовані на зменшення корупції, яка залишається суттєвим викликом. У країнах з нижчим рівнем корупції, таких як Канада чи Німеччина, етичні кодекси більше зосереджуються на загальних стандартах поведінки та підвищенні рівня громадської довіри.

Порівняння показує, що, хоча Україна адаптує світовий досвід у сфері етичного регулювання, остаточний успіх залежить від послідовного виконання реформ та формування культури доброчесності серед державних службовців. Створення ефективної, прозорої та підзвітної державної служби

є ключовим для розвитку демократичної держави та зміцнення довіри громадян [40].

У розділі 1 було розглянуто теоретичні основи етики державних службовців, зокрема її сутність, ключові принципи та міжнародний досвід регулювання. Професійна етика державних службовців визначається як система моральних норм і принципів, які регулюють їхню поведінку в процесі виконання службових обов'язків. Вона спрямована на забезпечення доброчесності, прозорості, підзвітності та ефективності державної служби.

Порівняльний аналіз етичних кодексів у різних країнах виявив, що, незважаючи на певні відмінності, більшість документів акцентують увагу на важливості служіння суспільству, уникненні конфлікту інтересів, дотриманні законності та захисті громадянських прав. Цей досвід може стати корисним для вдосконалення національних механізмів регулювання етичної поведінки державних службовців та гармонізації їх з міжнародними стандартами.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

2.1 Проблеми та виклики формування етичної поведінки державних службовців у сучасних умовах

Етична поведінка державних службовців є основою ефективного, прозорого та відповідального державного управління. Проте в сучасних умовах вона стикається з численними проблемами та викликами, які обумовлені як внутрішніми факторами в системі державної служби, так і зовнішніми соціально-економічними та політичними обставинами.

Основні проблеми етичної поведінки державних службовців

1) Корупція.

Корупція залишається однією з головних проблем, що підриває етичні основи діяльності державної служби. Вона спонукає службовців ставити особисті інтереси вище за публічні, зловживати службовими повноваженнями, ухилятися від дотримання етичних стандартів.

Складність полягає в недостатній прозорості процесів, слабкому контролю та неспроможності антикорупційних механізмів [28].

Корупція є однією з найбільших загроз для етичних засад державної служби, оскільки вона руйнує фундаментальні принципи доброчесності, прозорості та відповідальності. Це явище глибоко впливає на всі рівні державного управління, змушуючи службовців ставити свої особисті інтереси вище за публічні. У таких умовах службові повноваження стають інструментом для досягнення корисливих цілей, а не засобом служіння суспільству.

Основна проблема полягає у відсутності прозорості у процесах прийняття рішень. Закритість процедур створює простір для зловживань, адже громадськість часто не має доступу до інформації про те, як і чому

ухвалюються ті чи інші рішення. Це не лише підриває довіру до державних органів, а й сприяє виникненню корупційних практик. Державні службовці, які працюють у таких умовах, можуть легко ухилитися від дотримання етичних стандартів, адже контроль за їх діяльністю є недостатньо ефективним.

Ще одним важливим чинником, що сприяє поширенню корупції, є слабкість антикорупційних механізмів. У багатьох випадках закони, які регулюють запобігання корупції, є недосконалими або недостатньо застосовуються на практиці. Відсутність належного контролю та дієвих санкцій за порушення створює ситуацію, коли службовці не відчують реальної відповідальності за свою поведінку. Це формує атмосферу безкарності, що лише погіршує ситуацію.

Корупція також підриває моральний дух державної служби, формуючи середовище, де етична поведінка стає винятком, а не правилом. Чесні працівники можуть відчувати себе ізольованими або навіть зазнавати тиску через свою принциповість, тоді як ті, хто порушує норми, отримують вигоди. Це призводить до деградації етичної культури та подальшого поширення корупційних практик [18].

Загалом, корупція негативно впливає на довіру громадян до держави, знижує ефективність управління та створює нерівність у суспільстві. Боротися з цим явищем необхідно шляхом посилення прозорості, впровадження жорстких механізмів контролю, формування культури доброчесності та забезпечення невідворотності покарання за порушення етичних стандартів.

2) Конфлікт інтересів.

Часто службовці стикаються з ситуаціями, коли їхні особисті або фінансові інтереси суперечать публічним. Відсутність належного регулювання таких ситуацій створює умови для етичних порушень.

Державні службовці часто опиняються у складних ситуаціях, коли їхні особисті або фінансові інтереси вступають у конфлікт із вимогами

публічного обов'язку. Такі ситуації можуть виникати, наприклад, під час ухвалення рішень, що стосуються розподілу ресурсів, надання певних послуг чи вирішення конфліктів між сторонами. У цих випадках службовець опиняється перед моральною дилемою: поставити інтереси громади на перше місце чи скористатися можливістю задля особистої вигоди. Подібний вибір залежить від рівня етичної свідомості, а також від того, наскільки чітко врегульовано питання конфлікту інтересів у відповідному законодавстві та внутрішніх процедурах організації [21].

Відсутність належного регулювання таких ситуацій створює сприятливі умови для виникнення етичних порушень. Коли правила щодо вирішення конфлікту інтересів нечіткі або не застосовуються на практиці, службовець може відчувати спокусу діяти всупереч моральним принципам. Це особливо характерно для випадків, коли контроль з боку суспільства чи керівництва є слабким, а ризик бути покараним мінімальний. Така ситуація не лише сприяє поширенню порушень, але й формує негативну культуру в державних установах, де особистий інтерес поступово стає нормою, а не винятком.

Крім того, у багатьох випадках державні службовці просто не мають достатніх знань або інструментів для того, щоб адекватно реагувати на конфлікт інтересів. Це може бути наслідком недостатньої уваги до питань етики під час їхньої професійної підготовки або ж через слабку інституційну підтримку. Наприклад, відсутність механізмів консультації чи незалежних органів, які б могли допомогти у розв'язанні подібних ситуацій, змушує службовців діяти на власний розсуд, що часто призводить до порушень етичних норм. У результаті страждає не лише якість роботи, але й довіра громадян до державного управління, адже вони очікують, що публічний інтерес завжди буде пріоритетним.

Таким чином, вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу: від створення чітких норм регулювання конфлікту інтересів до формування

середовища, де етична поведінка стане не лише очікуваною, але й реальною практикою.

3) Низький рівень етичної культури.

Недостатня увага до формування етичної культури під час підготовки державних службовців.

Недосконалість програм навчання, які зосереджуються більше на технічних аспектах управління, ніж на етичних принципах і цінностях.

Однією з важливих проблем у сфері державного управління є недостатня увага до формування етичної культури під час підготовки державних службовців. Етична культура є невід'ємною складовою професійної діяльності, адже вона визначає поведінку працівників у складних ситуаціях, де часто доводиться обирати між різними моральними принципами. Проте в сучасних умовах процес підготовки державних службовців здебільшого орієнтований на технічні аспекти управління, що залишає етичні питання на периферії уваги. У результаті службовці вступають у професійну діяльність без належного розуміння того, як саме мають застосовуватися етичні принципи на практиці [27].

Програми навчання для державних службовців, хоч і охоплюють широкий спектр дисциплін, часто не акцентують увагу на етиці як ключовій складовій. Етичні принципи й цінності, які мали б бути основою державної служби, подаються поверхово або включаються як другорядний аспект. Натомість основна увага приділяється юридичним і адміністративним нормам, технологіям управління та виконанню процедур. Хоча ці аспекти безумовно важливі, вони не замінюють розуміння моральної відповідальності перед суспільством. Відсутність акценту на етичних стандартах у навчанні створює прогалину, яка може стати джерелом серйозних порушень у професійній діяльності.

Також важливо зазначити, що формування етичної культури є не тільки питанням теоретичного навчання, але й практичного застосування. Недоліки в освітніх програмах часто пов'язані з тим, що вони не пропонують

майбутнім службовцям реальних прикладів моральних дилем, які виникають у роботі, або інструментів для їх вирішення. Це ускладнює розуміння службовцями того, як дотримуватися високих етичних стандартів у реальних умовах, де можливі тиск, конфлікти інтересів чи інші виклики.

У результаті недостатньої уваги до етичної підготовки формується ситуація, коли державні службовці, навіть маючи добрі наміри, можуть неусвідомлено ухвалювати рішення, які суперечать етичним нормам. Це підриває довіру до державного управління, адже громадяни очікують, що службовці керуватимуться не лише законами, а й моральними принципами, забезпечуючи справедливість і добросовісність у своїй роботі. Вирішення цієї проблеми вимагає перегляду підходів до професійної підготовки, інтеграції етики як невід'ємної складової освітніх програм і створення умов для розвитку етичної культури в державних органах.

4) Політичний тиск.

Державні службовці можуть бути піддані тиску з боку політичних діячів або впливових осіб, що змушує їх порушувати етичні стандарти заради виконання "зручних" рішень.

Політизація державної служби створює ризики прийняття упереджених і несправедливих рішень.

Державні службовці нерідко стикаються з ситуаціями, коли на них чиниться тиск з боку політичних діячів або впливових осіб. Такий тиск може виявлятися у вимогах ухвалення рішень, які суперечать не лише етичним стандартам, а й часто публічним інтересам. У подібних випадках службовці змушені обирати між дотриманням професійної етики та виконанням "зручних" рішень, які задовольняють приватні чи політичні інтереси тих, хто має владу. Це створює серйозну моральну дилему, адже спротив таким вимогам може мати негативні наслідки для кар'єри службовця, тоді як їх виконання підриває його професійну добросовісність і довіру громадськості.

Політизація державної служби є одним із ключових чинників, які сприяють виникненню подібних ситуацій. У системі, де державна служба є

залежною від політичних інтересів, службовці стають інструментом для досягнення короткострокових цілей замість того, щоб працювати на благо суспільства. Це призводить до прийняття упереджених і несправедливих рішень, які ґрунтуються не на принципах прозорості та об'єктивності, а на бажанні задовольнити вимоги окремих груп впливу. У таких умовах значно зростає ризик зловживання владою, оскільки державна служба втрачає свій нейтральний і професійний характер.

Ця ситуація має далекосяжні наслідки. По-перше, вона формує в суспільстві недовіру до державних інституцій, адже громадяни починають сприймати їх як корумповані або керовані виключно політичними інтересами. По-друге, політизація державної служби негативно впливає на моральний стан самих службовців, які можуть втрачати мотивацію дотримуватися етичних стандартів у середовищі, де домінують особисті й політичні вигоди. По-третє, це перешкоджає створенню стабільної та ефективної системи державного управління, яка має базуватися на професіоналізмі, об'єктивності та відданості громадським інтересам.

Для подолання цих проблем необхідно забезпечити деполітизацію державної служби та створити механізми захисту службовців від впливу з боку політичних діячів. Це включає як нормативно-правові заходи, що гарантують незалежність державної служби, так і формування культури добросовісності, яка сприяє відданості етичним принципам навіть у складних умовах. Лише таким чином можна забезпечити ефективне й справедливе управління, яке відповідає очікуванням суспільства.

5) Недовіра громадян до державної служби.

Негативне сприйняття роботи державних органів через скандали, корупцію та низьку ефективність підриває довіру суспільства і змушує службовців діяти в умовах постійного суспільного тиску.

Сучасна державна служба часто стикається з проблемою негативного сприйняття з боку суспільства, що зумовлено численними скандалами, корупційними діями та низькою ефективністю роботи державних органів.

Усе це створює атмосферу недовіри до державних установ і підриває авторитет службовців. Громадяни починають сприймати державні органи як закриті, нечесні та неспроможні вирішувати їхні реальні проблеми. Ця недовіра накладає великий тягар на службовців, які змушені працювати в умовах постійного суспільного тиску й критики.

Державні службовці нерідко стають об'єктом упередженого ставлення, навіть якщо самі дотримуються високих стандартів етики та професійності. Колективна відповідальність за скандали й корупцію, що виникають у державному апараті, лягає на всіх працівників, незалежно від їхньої особистої причетності. Це створює додатковий стрес для службовців, які намагаються виконувати свої обов'язки сумлінно, але постійно відчують упереджене ставлення з боку суспільства. У такій ситуації навіть невеликі помилки можуть стати приводом для різкої критики, що ще більше ускладнює виконання повсякденних завдань [29].

Крім того, постійний суспільний тиск може мати негативний вплив на моральний стан і мотивацію службовців. Коли їхню працю знецінюють або сприймають виключно через призму корупційних дій інших осіб, вони можуть втратити віру в сенс своєї роботи та відданість етичним принципам. У таких умовах службовці можуть відчувати себе ізольованими й незахищеними, особливо якщо немає внутрішньої підтримки або механізмів для захисту від несправедливої критики. Це знижує якість виконання обов'язків і створює ризик професійного вигорання [14].

Для подолання цієї проблеми необхідно впроваджувати системні зміни, спрямовані на підвищення прозорості й ефективності роботи державних органів, а також на посилення комунікації між службовцями та громадськістю. Прозорі процедури, антикорупційні заходи й регулярне інформування громадян про досягнення державної служби можуть значно підвищити рівень довіри. Важливо також створити внутрішнє середовище, яке підтримує моральний стан службовців, допомагає їм долати виклики й сприяє професійному розвитку. Лише за таких умов можна змінити

негативне сприйняття державних органів і забезпечити ефективну взаємодію між владою та суспільством.

б) Недостатній рівень прозорості.

Закритість процесів прийняття рішень ускладнює громадський контроль та моніторинг дотримання етичних норм.

Закритість процесів прийняття рішень у державному управлінні є однією з найбільших перешкод для забезпечення прозорості та підзвітності. Коли рішення ухвалюються без належного інформування громадськості, це створює сприятливе середовище для можливих зловживань, корупційних дій та порушень етичних норм. Громадяни, не маючи доступу до інформації про те, як саме приймаються рішення, втрачають можливість здійснювати громадський контроль і виявляти порушення на ранніх етапах. Це значно знижує довіру до державних органів, оскільки люди сприймають закритість як спробу приховати важливу інформацію або діяти у власних інтересах, а не в інтересах суспільства.

Відсутність прозорості ускладнює моніторинг дотримання етичних стандартів. Етична поведінка державних службовців має бути підконтрольною не лише внутрішнім органам, але й суспільству, яке виступає кінцевим бенефіціаром державної політики. Однак у закритій системі громадськість не має змоги оцінити, чи відповідають рішення та дії службовців моральним і професійним стандартам. Це підвищує ризик того, що порушення залишаться непоміченими або взагалі не будуть розглядатися [26].

Закритість також створює певний дисбаланс у системі державного управління. Відсутність зворотного зв'язку з громадянами призводить до того, що ухвалені рішення можуть не враховувати реальні потреби та інтереси суспільства. Нестача громадського контролю дозволяє службовцям ухилятися від відповідальності за свої дії, оскільки вони не відчувають тиску з боку громадської думки. У таких умовах навіть найкращі етичні кодекси залишаються формальністю, яка не впливає на реальну поведінку.

Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу. По-перше, необхідно забезпечити доступ до інформації про процеси прийняття рішень. Це включає публікацію протоколів, звітів і обґрунтувань рішень, а також проведення відкритих обговорень і консультацій із громадськістю. По-друге, слід створити механізми залучення громадян до процесів моніторингу, наприклад, через громадські ради чи незалежні експертні групи. Нарешті, важливо підвищувати рівень відповідальності державних службовців за порушення етичних стандартів, щоб закритість не ставала інструментом для приховування зловживань.

Лише прозорість і відкритість здатні зміцнити довіру громадян до державного управління та забезпечити ефективне дотримання етичних норм у роботі державних службовців. Це не лише посилює підзвітність, але й сприяє розвитку більш ефективної та відповідальної системи державного управління.

7) Технологічні виклики.

Зростання використання цифрових технологій створює нові проблеми, пов'язані з дотриманням етичних стандартів, наприклад, у захисті персональних даних громадян, прозорості цифрових рішень, недопущенні маніпуляцій даними.

Зростання використання цифрових технологій у державному управлінні відкриває значні можливості для підвищення ефективності роботи, але водночас створює нові виклики, пов'язані з дотриманням етичних стандартів. Однією з ключових проблем є забезпечення захисту персональних даних громадян. Сьогодні державні установи обробляють величезну кількість чутливої інформації, і будь-яке її неправильне використання або витік може завдати серйозної шкоди як окремим особам, так і суспільству загалом. Етичність у цьому контексті вимагає не лише суворого дотримання законодавства, а й створення внутрішніх механізмів для захисту даних і підвищення обізнаності працівників про відповідальність за їхню обробку.

Прозорість цифрових рішень є ще одним важливим аспектом. Упровадження цифрових платформ для надання державних послуг повинно супроводжуватися чіткими механізмами звітності та відкритості. Однак нерідко алгоритми, що лежать в основі таких платформ, залишаються недоступними для розуміння громадськості, що викликає сумніви щодо їхньої об'єктивності та справедливості. У подібних випадках з'являється ризик упереджених рішень або маніпуляцій даними, що суперечить принципам етики й прозорості в державному управлінні. Державні службовці, які працюють із такими системами, мають усвідомлювати, що навіть технології потребують етичного підходу, оскільки за їх допомогою ухвалюються рішення, які безпосередньо впливають на життя громадян.

Недопущення маніпуляцій даними є ще однією серйозною проблемою. Цифрові технології дають змогу збирати й аналізувати великі масиви інформації, але одночасно створюють можливості для їхнього викривлення з метою досягнення політичних, економічних або інших вигід. Наприклад, маніпуляції статистичними даними чи їхнє навмисне спотворення можуть призводити до ухвалення несправедливих рішень або дискредитації певних соціальних груп.

Загалом, цифровізація вимагає переосмислення етичних стандартів у державному управлінні. Державні службовці мають не лише дотримуватися традиційних принципів етики, але й бути готовими адаптуватися до нових викликів, які виникають у цифровому середовищі. Це потребує як відповідної підготовки, так і створення нормативної бази, яка враховуватиме особливості цифрових технологій. Лише так можна забезпечити гармонійний розвиток державного управління, що базується на доброчесності, прозорості й захисті інтересів громадян.

Ще однією серйозною проблемою є те, що етичні стандарти нерідко сприймаються службовцями як абстрактні ідеї, які важко застосувати на практиці. В умовах складної бюрократичної системи або політичного тиску службовці можуть опинитися в ситуаціях, коли дотримання етичних

принципів йде врозріз із вимогами керівництва або економічними інтересами. Наприклад, вони можуть бути змушені ухвалювати рішення, що вигідні для окремих осіб чи груп, але не відповідають публічним інтересам. У таких випадках відсутність підтримки або механізмів захисту для тих, хто прагне діяти етично, лише посилює проблему [35].

Крім того, сучасне суспільство ставить перед службовцями нові виклики, пов'язані зі швидкими змінами технологій, глобалізацією та підвищенням рівня вимог з боку громадян. Наприклад, цифровізація державного управління створює ризики порушення конфіденційності даних або маніпуляцій інформацією, що суперечить етичним принципам прозорості та відповідальності. Глобальні виклики, такі як корупція чи вплив міжнародних фінансових структур, також вимагають від службовців здатності приймати рішення, які відповідають високим моральним стандартам, навіть якщо це створює конфлікти з інтересами певних груп.

Усі ці виклики посилюються відсутністю системного підходу до формування етичної культури на державній службі. Навчальні програми часто не приділяють достатньої уваги питанням етики, а питання професійної підготовки зводяться переважно до технічних аспектів. У результаті службовці нерідко не мають достатнього розуміння важливості етичної поведінки та не готові протистояти складним моральним дилемам, з якими вони можуть зіткнутися в роботі [19].

Щоб вирішити ці проблеми, необхідно впроваджувати комплексні заходи, які включають створення чітких механізмів відповідальності за порушення етичних стандартів, підвищення прозорості роботи державних органів і формування культури доброчесності.

Етична поведінка державних службовців є критично важливою для ефективного функціонування держави і довіри громадян. Проте сучасні умови створюють низку проблем і викликів, які потребують системного підходу для їх вирішення. Запровадження етичних кодексів, підвищення кваліфікації службовців, боротьба з корупцією та розвиток культури

добročесності мають стати пріоритетними напрямками державної політики у сфері управління.

2.2 Аналіз і оцінка стану етики публічних службовців України

Етика публічних службовців є критично важливим компонентом ефективного державного управління, особливо в умовах реформування та інтеграції до європейського простору. Оцінка стану етики в Україні базується на аналізі законодавства, практик та соціальних очікувань.

Законодавча база та нормативне забезпечення є ключовими елементами для впровадження етичних стандартів у державній службі України. В останні роки було ухвалено низку нормативних актів, спрямованих на регулювання етичної поведінки державних службовців. Вони створюють основу для забезпечення прозорості, підзвітності та дотримання високих стандартів добročесності в публічному управлінні [16].

Серед таких документів особливу роль відіграє Закон України "Про державну службу" (2015 р.), який закріплює основні принципи діяльності державних службовців. У ньому наголошується на важливості добročесності, неупередженості, законності та відповідальності у виконанні службових обов'язків. Цей закон визначає етичну поведінку як обов'язковий елемент професійної діяльності кожного службовця [24].

Інший важливий документ — Закон України "Про запобігання корупції". Він окреслює правила запобігання конфлікту інтересів, декларування майна і доходів, а також встановлює механізми для виявлення і запобігання корупційним діям. Зокрема, закон передбачає відповідальність за порушення цих норм, що є важливим інструментом для забезпечення підзвітності державних службовців [25].

Кодекс етичної поведінки державних службовців, ухвалений у 2016 році, деталізує етичні принципи і стандарти поведінки. Він надає чіткі рекомендації щодо взаємодії службовців із громадянами, поведінки у

конфліктних ситуаціях та уникнення дій, що можуть дискредитувати державну службу. Це документ, який спрямований не лише на регулювання поведінки, а й на підвищення культури взаємодії в державному секторі [36].

Однак попри існування цих нормативних актів, їх практичне застосування часто стикається з викликами. Недостатній рівень контролю, відсутність дієвих механізмів моніторингу, формальний підхід до впровадження стандартів етики — все це заважає досягненню повного ефекту від законодавчих ініціатив. Державні органи повинні не лише ухвалювати закони, але й забезпечувати їх реальне виконання через ефективний контроль, регулярне навчання службовців та створення культури доброчесності.

Таким чином, законодавча база України має всі передумови для формування етичної державної служби. Проте для її повноцінного функціонування необхідно вдосконалювати механізми реалізації, забезпечувати постійний контроль та виховувати етичну свідомість як невід'ємну частину професійної діяльності службовців.

Проблеми етики публічних службовців є одним із ключових викликів для ефективного функціонування державного управління. Незважаючи на законодавчі зусилля та впровадження етичних стандартів, у цій сфері залишаються серйозні прогалини, які впливають на довіру суспільства до державних органів та якість їх роботи.

Корупція залишається одним із найгостріших викликів для забезпечення етичної поведінки державних службовців. Незважаючи на впровадження антикорупційних механізмів і наявність відповідної нормативної бази, ця проблема продовжує мати системний характер. Її стійкість пояснюється як недостатньою ефективністю існуючих інструментів контролю, так і недосконалістю практичного їх застосування.

Корупція глибоко вкорінена у процеси прийняття рішень, що часто призводить до ухвалення рішень, які базуються не на інтересах суспільства, а на особистій вигоді чи політичних домовленостях. Така практика підриває

довіру громадян до державних службовців та інституцій загалом, формуючи негативний суспільний імідж державної служби. Крім того, відсутність прозорості у реалізації державних програм і проведенні тендерних процедур сприяє створенню сприятливого середовища для зловживань. У таких умовах державні ресурси нерідко використовуються неефективно або з порушенням законодавства.

Одним із основних чинників, що підтримують корупційні практики, є слабкий контроль за виконанням норм етичної поведінки. Існують випадки, коли службовці ігнорують встановлені етичні стандарти, відчуваючи недостатню відповідальність за порушення. Крім того, нездатність або небажання державних органів своєчасно реагувати на прояви корупції лише посилює її поширеність.

Ці фактори створюють сприятливе середовище для поширення корупційних практик, спричиняючи різноманітні порушення з боку публічних службовців. Для наочного розуміння розподілу основних типів корупційних порушень, які трапляються у сфері державного управління, звернімося до представлені нижче діаграми.

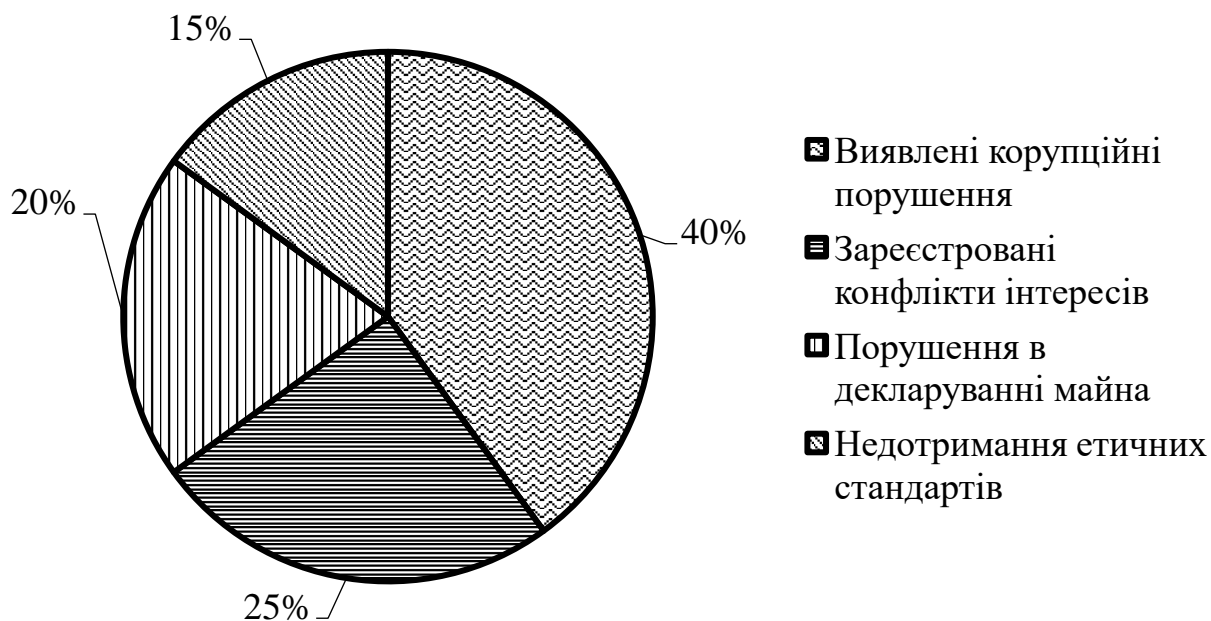

Рисунок 2.1 - Розподіл основних типів порушень серед публічних службовців

Діаграма наочно демонструє, що найпоширенішими формами корупції є отримання неправомірної вигоди та зловживання службовим становищем. Це підкреслює необхідність посилення контролю та впровадження ефективних механізмів запобігання корупційним проявам на всіх рівнях. Розробка дієвих антикорупційних заходів та підвищення етичної культури серед службовців мають стати ключовими пріоритетами державної політики.

Таким чином, боротьба з корупцією вимагає не лише вдосконалення законодавчих та інституційних механізмів, але й формування нової етичної культури серед державних службовців. Це передбачає підвищення рівня прозорості діяльності, чіткий контроль за дотриманням етичних стандартів, а також ефективний захист викривачів корупції. Лише за умов комплексного підходу можна досягти зменшення впливу корупційних практик і зміцнення довіри суспільства до державного управління.

Недотримання етичних норм серед публічних службовців залишається значною проблемою, що підриває довіру до державних інституцій та знижує ефективність їхньої роботи. Часто етичні принципи, закріплені у законодавчих актах або внутрішніх регламентах, сприймаються лише як формальність, яку необхідно демонстративно виконувати для відповідності вимогам. У багатьох випадках етичні норми залишаються декларативними і не впливають на реальну поведінку службовців у їхній повсякденній діяльності.

Основною причиною такого підходу є відсутність дієвого моніторингу та контролю за дотриманням етичних стандартів. Механізми оцінки поведінки службовців часто формалізовані і не враховують реальних порушень. Відсутність належної відповідальності за недотримання норм етики дозволяє багатьом уникати наслідків, що посилює схильність діяти на основі особистих інтересів.

Крім того, службовці нерідко стикаються з суперечливими ситуаціями, де дотримання етичних норм може конфліктувати із зовнішнім тиском, політичними інтересами чи особистою вигодою. У таких умовах відсутність

розуміння важливості етичної поведінки для суспільного блага призводить до ухвалення рішень, які суперечать принципам доброчесності.

Ситуація ускладнюється низьким рівнем етичної культури в державному управлінні, що формується ще під час навчання і підготовки кадрів. Недостатня увага до виховання етичних цінностей створює сприятливі умови для недотримання етичних стандартів у майбутньому. Таким чином, необхідний комплексний підхід, що включає підвищення обізнаності службовців про етичні норми, дієвий контроль за їх дотриманням і створення умов, у яких етична поведінка буде реальною основою професійної діяльності [8].

Низький рівень етичної культури у державному управлінні є однією з ключових причин недотримання принципів доброчесності та прозорості. Формування етичної свідомості серед службовців залишається на периферії уваги як під час їхньої професійної підготовки, так і в процесі подальшої роботи. Система навчання, яка має забезпечувати комплексний розвиток етичної культури, часто зосереджується переважно на технічних аспектах управління, залишаючи без належної уваги питання моралі, доброчесності та соціальної відповідальності.

Однією з причин такого стану є історична спадщина радянської системи управління, яка базувалася на бюрократичній дисципліні й орієнтації на виконання наказів, а не на принципах етики чи поваги до прав громадян. Ці застарілі традиції досі впливають на стиль роботи державних службовців, формуючи формальний підхід до етичних норм. Відсутність сучасної етичної культури створює бар'єри для впровадження інноваційних підходів, орієнтованих на служіння суспільству, а не на задоволення особистих чи корпоративних інтересів [15].

В умовах низького рівня етичної культури службовці часто виявляють байдужість до моральних аспектів своєї діяльності. Це призводить до того, що принципи прозорості, підзвітності та справедливості залишаються декларативними, а не практично реалізованими. Відсутність глибокого

усвідомлення значення етики як основи професійної поведінки перешкоджає розвитку довіри до державних інституцій і створює умови для зловживань владою та корупції.

Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати сучасні підходи до формування етичної культури на всіх рівнях державного управління. Це включає розробку програм навчання, які акцентують увагу на моральних і етичних аспектах роботи, проведення тренінгів із доброчесності, а також створення середовища, що стимулює етичну поведінку через приклад керівників та етичні ініціативи. Лише системний підхід до виховання етичної культури може забезпечити її розвиток як невід'ємної частини державного управління. стандартів.

Конфлікт інтересів є однією з найгостріших проблем, яка впливає на етичність і професіоналізм публічної служби. Ситуації, коли приватні інтереси службовців суперечать їхнім посадовим обов'язкам, виникають досить часто, але нерідко залишаються нерозкритими або свідомо ігноруються. Службовці не завжди усвідомлюють необхідність прозорого декларування своїх інтересів, а іноді й свідомо приховують інформацію, яка може свідчити про наявність конфлікту.

Відсутність ефективних механізмів виявлення та врегулювання конфліктів інтересів лише поглиблює цю проблему. Формальний підхід до декларування та контролю створює ситуацію, коли процедура існує більше для виконання вимог, ніж для забезпечення доброчесності. Це підриває довіру до системи в цілому та сприяє зловживанням, особливо в процесах, що пов'язані з розподілом ресурсів або ухваленням стратегічних рішень [40].

Такі ситуації створюють значний ризик для неупередженості державного управління. Рішення, ухвалені під впливом приватних інтересів, часто виявляються несправедливими або економічно неефективними, що негативно впливає на суспільство. Окрім того, відсутність покарання за приховування конфлікту інтересів формує у службовців відчуття безкарності, що ще більше демотивує їх дотримуватися етичних стандартів.

Для ефективного подолання цієї проблеми необхідно запровадити більш дієві механізми контролю та моніторингу конфліктів інтересів. Це включає створення автоматизованих систем перевірки декларацій, проведення регулярних аудитів, а також підвищення рівня обізнаності службовців щодо важливості прозорості в їхній діяльності. Лише за умови поєднання чітких регламентів, систематичного навчання та невідворотності відповідальності можна зменшити вплив конфліктів інтересів і забезпечити високий рівень етики в публічній службі.

Для подолання цих проблем необхідно посилити інституційні механізми контролю, забезпечити дієвість етичного виховання під час навчання службовців та інтегрувати етику у щоденну практику державного управління. Без належної уваги до цих викликів неможливо досягти ефективної публічної служби, орієнтованої на інтереси громадян і дотримання високих моральних стандартів.

Попри наявні виклики, останні роки демонструють поступове покращення у сфері етики публічної служби. Одним із ключових досягнень є впровадження інституційних змін, які закладають основу для формування високих етичних стандартів. Створення спеціалізованих антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС), сприяє ефективному контролю за дотриманням службовцями норм доброчесності. Ці інституції активно працюють над виявленням корупційних порушень і притягненням до відповідальності винних осіб, що є важливим сигналом для всього суспільства [2].

Значний крок уперед зроблено завдяки впровадженню системи електронного декларування доходів, яка стала важливим інструментом забезпечення прозорості та підзвітності. Ця система дозволяє громадянам отримувати доступ до інформації про статки публічних службовців, що сприяє зменшенню ризиків зловживання владою.

Важливим чинником у зміцненні етичності публічної служби є зростання громадського контролю. Громадські організації та активісти дедалі активніше стежать за діяльністю державних органів, здійснюють моніторинг дотримання етичних стандартів і викривають порушення. Така взаємодія між державою та громадянським суспільством формує додаткові стимули для службовців дотримуватися принципів прозорості, доброчесності й відповідальності.

Отже, посилення громадського контролю сприяє зміцненню етичних засад у державному управлінні. Це відображається у зростанні активності громадських організацій та покращенні інструментів моніторингу за останні роки. Представлений нижче графік демонструє динаміку зростання індексу громадського контролю з 2010 до 2023 року, що свідчить про поступове зміцнення ролі громадянського суспільства у забезпеченні прозорості та доброчесності публічної служби.

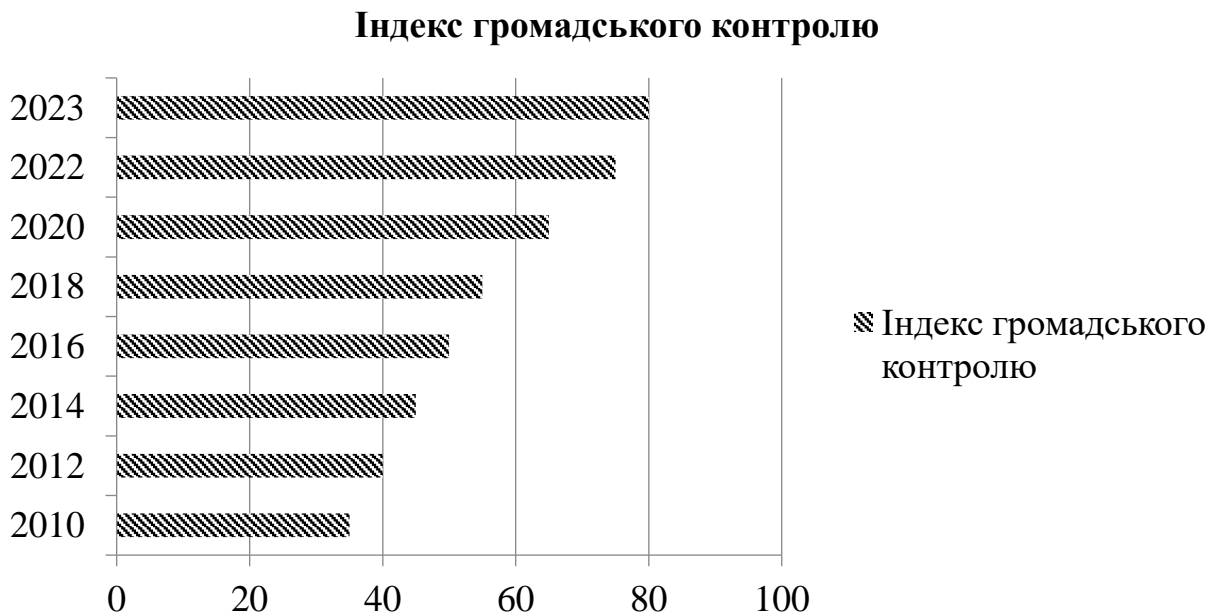

Рисунок 2.2 – Зростання громадського контролю (2010-2023 рр.)

Індекс громадського контролю суттєво зріс у період з 2010 до 2023 року. Це свідчить про поступове посилення ролі громадянського суспільства,

підвищення прозорості, підзвітності влади та активізацію участі громадян у контролі за прийняттям рішень.

Особливо помітний стрибок індексу після 2018 року, це наслідок важливих політичних та соціальних змін, що сприяли залученню громади до процесів управління.

Ці досягнення свідчать про те, що, незважаючи на численні проблеми, поступ у сфері етики державної служби є реальним і набуває системного характеру. Продовження реформ та активна співпраця з громадянським суспільством здатні забезпечити подальше підвищення стандартів етичної поведінки.

Рівень довіри до державних інституцій залишається низьким через часті корупційні скандали та непрозорість роботи органів влади.

Очікування громадян полягають у більшій доброчесності, підзвітності та відкритості службовців.

Покращення стану етики у державній службі є багатограним завданням, яке потребує впровадження конкретних заходів на всіх рівнях управління. Для досягнення цього важливо застосовувати комплексний підхід, що охоплює контроль, навчання, популяризацію етичних стандартів, посилення антикорупційних заходів та створення ефективної інституційної підтримки. Нижче представлені рекомендації, які можуть суттєво покращити етичну культуру у державних установах.

Посилення контролю за дотриманням етичних норм є необхідною умовою для забезпечення відповідальності державних службовців. Для цього важливо залучати незалежних експертів та представників громадськості до оцінки етичності діяльності державних службовців. Незалежний погляд дозволяє уникнути можливих упереджень і забезпечити об'єктивність оцінки, що, в свою чергу, сприяє підвищенню довіри до процесу контролю. Впровадження регулярних аудитів етичної поведінки, які включають аналіз випадків конфліктів інтересів, недотримання стандартів етики та порушень

норм доброчесності, дозволяє вчасно виявляти проблеми і розробляти відповідні заходи для їх усунення [31].

Розвиток навчання та підвищення обізнаності є ключовим елементом формування етичної свідомості серед державних службовців. Впровадження обов'язкових курсів з етики в системі професійної підготовки забезпечує базовий рівень знань і розуміння етичних принципів для всіх працівників. Крім того, розробка навчальних матеріалів для самостійного опанування етики дозволяє державним службовцям поглиблювати свої знання в зручному для них темпі. Використання інтерактивних методів навчання, таких як симуляції етичних дилем, кейс-стаді та обговорення реальних ситуацій, допомагає службовцям краще зрозуміти, як застосовувати етичні принципи на практиці.

Популяризація етичної культури має стати важливою складовою стратегій державних установ. Запровадження нагород за доброчесність і етичну поведінку стимулює державних службовців до дотримання високих стандартів та створює позитивний приклад для інших. Такі нагороди можуть мати різні форми: від офіційних визнань на рівні організації до матеріальних заохочень або кар'єрного просування. Інформаційні кампанії, спрямовані на популяризацію етичних стандартів, можуть включати публічні заходи, тематичні семінари, розповсюдження інформаційних матеріалів, також використання соціальних мереж для залучення уваги до важливості етичної поведінки. Це сприяє створенню загального розуміння того, що етика є невід'ємною частиною успішної державної служби.

Зміцнення антикорупційних механізмів є одним з найбільш важливих напрямків для забезпечення етичної культури. Посилення відповідальності за порушення етичних норм та конфлікт інтересів повинно включати чіткі санкції за такі дії, що мають бути прописані в нормативних актах та застосовуватись у всіх випадках порушень. Покращення системи захисту викривачів, які повідомляють про корупційні правопорушення або інші серйозні етичні порушення, сприяє створенню безпечного середовища для

тих, хто готовий захищати добродесність у державних установах. Важливо забезпечити, щоб викривачі не зазнавали тиску чи дискримінації, а їхні звернення розглядалися об'єктивно та неупереджено [1].

Інституційна підтримка є необхідною для ефективного впровадження етичних норм на всіх рівнях державного управління. Одним із важливих кроків є створення офісів етики або призначення радників з питань етики в органах влади. Такі підрозділи або посадові особи можуть надавати консультації з питань етики, проводити тренінги, координувати розробку етичних кодексів, а також здійснювати моніторинг дотримання етичних норм. Це дозволяє створити системний підхід до управління етичними питаннями та забезпечити підтримку для державних службовців, які стикаються з етичними дилемами у своїй роботі [34].

Отже, рекомендації щодо покращення стану етики у державній службі повинні охоплювати всі аспекти, від контролю за дотриманням норм до навчання та популяризації етичних стандартів. Посилення антикорупційних заходів та створення інституційної підтримки є критично важливими для формування стійкої етичної культури, яка забезпечить довіру до державних установ та сприятиме ефективному управлінню в інтересах суспільства. Завдяки системному підходу до вдосконалення етичних норм можна досягти високого рівня добродесності та підвищити якість державної служби.

Етична культура публічних службовців України перебуває на стадії становлення, і хоча вже зроблено значні кроки для її розвитку, викликів ще залишається багато. Подальше вдосконалення етики залежить від узгоджених зусиль державних органів, громадськості та міжнародних партнерів, а також від послідовної імплементації реформ.

У розділі 2 було розглянуто сучасні виклики та проблеми професіоналізації етики державних службовців України. Аналіз засвідчив, що ключовими проблемами є корупція, недостатній рівень етичної культури, формальний підхід до дотримання етичних норм і нерегульованість конфліктів інтересів. Незважаючи на наявність нормативної бази, що

регулює етичну поведінку, її практична реалізація часто залишається обмеженою через відсутність дієвого контролю та опір змінам.

Оцінка стану етики державних службовців в Україні показала, що інституційні зміни, зокрема створення антикорупційних органів і впровадження системи електронного декларування, сприяли покращенню прозорості. Проте для досягнення справжнього прогресу необхідне комплексне впровадження реформ, акцент на етичному вихованні службовців і посилення громадського контролю. Таким чином, професіоналізація етики державних службовців вимагає системного підходу, який поєднує законодавчі, організаційні та освітні заходи.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

3.1 Вплив євроінтеграційних процесів на етику державної служби

Вплив євроінтеграційних процесів на етику державної служби проявляється через гармонізацію стандартів управління, зміцнення демократичних принципів та посилення ролі етичних норм у діяльності державних службовців. Розглянемо цей вплив за основними напрямками:

Гармонізація етичних стандартів із європейськими нормами є важливим кроком у процесі інтеграції України до Європейського Союзу. Євроінтеграційні процеси вимагають адаптації національного законодавства та управлінських практик до високих стандартів, що діють у ЄС. Цей процес включає як зміну нормативної бази, так і впровадження сучасних етичних принципів у діяльність державних службовців [21].

Одним із ключових аспектів є запровадження європейських принципів доброчесності, таких як відкритість, підзвітність, прозорість та професіоналізм. Відкритість передбачає забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність державних органів, що зміцнює довіру до їхньої роботи. Підзвітність полягає в необхідності службовців відповідати за свої дії перед громадськістю та керівництвом, що стимулює дотримання високих етичних стандартів. Прозорість процедур ухвалення рішень дозволяє уникнути прихованих мотивів та забезпечує рівний доступ усіх громадян до державних послуг. Професіоналізм передбачає не лише високу кваліфікацію службовців, але й їхню відданість етичним нормам.

Крім того, важливу роль відіграє інтеграція міжнародних етичних інструментів, таких як положення Конвенції ООН проти корупції. Цей документ містить детальні рекомендації щодо запобігання корупції, підвищення прозорості та створення механізмів підзвітності, які

допомагають державам забезпечувати етичну поведінку в управлінні. Також вагомим є впровадження рекомендацій GRECO, спрямованих на вдосконалення антикорупційної політики та механізмів контролю. Ці рекомендації сприяють формуванню гармонізованих етичних стандартів, які відповідають загальноєвропейським цінностям [20].

Загалом, гармонізація етичних стандартів із європейськими нормами не лише сприяє професіоналізації державної служби, а й зміцнює довіру громадян до інститутів влади. Впровадження європейських цінностей і підходів до етики в управлінні є важливою умовою для успішної інтеграції України до ЄС, забезпечуючи ефективну, прозору та підзвітну систему державного управління.

Підвищення професійної етики є ключовим завданням у контексті євроінтеграції, адже від якості державної служби та дотримання етичних норм залежить довіра громадян і міжнародних партнерів до системи управління. Європейський Союз ставить високі вимоги до професійності та добросовісності державних службовців, що зумовлює необхідність підготовки кваліфікованих кадрів, здатних діяти відповідно до сучасних стандартів етики.

Одним із важливих аспектів є професіоналізація державної служби. Для цього розробляються нові програми навчання та підвищення кваліфікації, які акцентують увагу на етичних принципах і цінностях. Такі програми включають вивчення міжнародних етичних стандартів, запобігання корупції, управління конфліктами інтересів та формування навичок відповідальної поведінки. Участь державних службовців у подібних навчальних ініціативах сприяє формуванню у них глибокого розуміння важливості етичної культури в професійній діяльності.

Впровадження європейських підходів до управління людськими ресурсами також відіграє значну роль. Це включає створення прозорих процедур набору персоналу, заснованих на принципах рівних можливостей, компетентності та добросовісності. Крім того, впроваджуються інструменти

оцінки етичної поведінки службовців, які дозволяють забезпечити дотримання високих стандартів на всіх рівнях управління. Особлива увага приділяється підтримці службовців, які демонструють високу етичну свідомість, через створення сприятливого робочого середовища та впровадження системи мотивації [11].

Підвищення професійної етики також передбачає зміцнення інституцій, відповідальних за контроль та моніторинг етичних норм. Зокрема, створюються етичні комісії, які розглядають випадки порушення етики, а також розробляють рекомендації щодо їх попередження. Такі механізми не лише запобігають етичним порушенням, але й допомагають формувати культуру доброчесності у державній службі.

Важливим компонентом підвищення професійної етики є виховання нового покоління державних службовців, для яких дотримання етичних стандартів стає частиною професійної ідентичності. Це досягається шляхом інтеграції етичних принципів у систему освіти, починаючи з навчальних закладів, які готують фахівців у сфері публічного управління.

Загалом, підвищення професійної етики є необхідною умовою для успішної адаптації України до європейських стандартів управління. Це сприяє не лише підвищенню ефективності державної служби, але й зміцненню довіри громадян до органів влади, що є одним із головних завдань у процесі євроінтеграції.

Формування етичної культури в умовах євроінтеграції є невіддільною складовою модернізації державного управління та переходу до сучасних європейських стандартів. Етична культура виступає фундаментом, на якому будується довіра громадян до державних органів, а також забезпечується прозорість, відповідальність і справедливість у взаємодії влади з суспільством [10].

Процеси євроінтеграції сприяють зміні ціннісних орієнтирів у державному управлінні. Увага зосереджується на таких європейських цінностях, як права людини, рівність, верховенство права та соціальна

справедливість. Ці принципи стають основою для ухвалення рішень, визначення стратегій і реалізації політик, орієнтованих на благо громадян. Орієнтація на ці цінності сприяє формуванню нової моделі державного управління, де етика є ключовим компонентом.

Важливим аспектом є підвищення стандартів поведінки державних службовців. Це включає забезпечення якісного обслуговування громадян, оперативного реагування на їхні запити та потреби, а також запобігання будь-яким проявам дискримінації чи корупції. Високі стандарти поведінки сприяють зміцненню професійної етики, яка в умовах євроінтеграції розглядається не лише як індивідуальна відповідальність службовця, але й як колективна відповідальність державних інституцій.

Євроінтеграція також стимулює впровадження інновацій у сферу етичного регулювання. Зокрема, запроваджуються нові методи навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, які акцентують увагу на практичних аспектах дотримання етичних норм. Окреме місце відводиться вихованню лідерів етичної поведінки, здатних стати прикладом для інших. Лідери етичної культури відіграють важливу роль у просуванні змін, демонструючи особисту відданість цінностям прозорості, відповідальності та доброчесності [10].

Крім того, розвиток етичної культури забезпечується завдяки інтеграції принципів відкритості та підзвітності в державне управління. Це передбачає прозорість процедур ухвалення рішень, доступність інформації про діяльність органів влади, а також ефективні механізми громадського контролю. Відкритість процесів сприяє усвідомленню державними службовцями важливості дотримання етичних норм, оскільки їхня діяльність перебуває під постійним моніторингом громадськості.

Зміцнення етичної культури також пов'язане зі зміною суспільної свідомості. Громадяни стають активнішими у захисті своїх прав, що створює додатковий стимул для державних органів дотримуватися високих етичних стандартів. В умовах євроінтеграції формується спільна відповідальність

держави і суспільства за утвердження етики як основи ефективного управління.

Інституціоналізація етики є ключовим аспектом євроінтеграційних процесів, спрямованих на забезпечення відповідності національних стандартів управління європейським вимогам. Формування спеціалізованих інституцій, які гарантують дотримання етичних норм, створює системний підхід до регулювання поведінки державних службовців та зміцнює довіру громадян до державних органів [17].

Одним із важливих інструментів інституціоналізації етики є створення етичних комісій та призначення офіцерів доброчесності. Ці органи та посадові особи виконують функції нагляду за дотриманням етичних стандартів у державних установах, розглядають випадки порушення етики, а також надають консультації працівникам щодо дотримання норм доброчесності. Етичні комісії сприяють створенню прозорих процедур, які дозволяють своєчасно виявляти й запобігати етичним порушенням. Наявність таких органів зміцнює внутрішній контроль і підвищує відповідальність службовців за свої дії.

Кодекси етики також відіграють важливу роль у цьому процесі. Їх удосконалення або впровадження нових стандартів дозволяє адаптувати правила поведінки до сучасних викликів і європейських вимог. Кодекси етики виступають не лише як набір норм, але й як інструмент виховання етичної свідомості державних службовців. Вони містять чіткі вимоги щодо поведінки в ситуаціях, які можуть викликати конфлікт інтересів, корупційні ризики чи інші етичні дилеми.

Таким чином, інституціоналізація етики в умовах євроінтеграції є важливим кроком до професіоналізації державної служби. Створення етичних комісій, впровадження офіцерів доброчесності та розробка кодексів поведінки забезпечують системний підхід до формування етичної культури, що відповідає європейським стандартам. Це не лише зміцнює довіру

громадян до державних органів, але й сприяє побудові прозорої, відповідальної та ефективної системи управління.

Антикорупційна політика є важливим елементом євроінтеграційних процесів, оскільки боротьба з корупцією є однією з ключових вимог Європейського Союзу до країн-кандидатів. Впровадження заходів, спрямованих на зменшення корупції, позитивно впливає на етичні стандарти державної служби, сприяючи її прозорості, доброчесності та підзвітності.

Одним із основних напрямів антикорупційної політики є забезпечення прозорості процедур. Відкриті тендери та електронні системи закупівель дозволяють мінімізувати ризики корупційних схем, забезпечуючи рівні умови для всіх учасників і знижуючи вплив людського фактору на ухвалення рішень. Такі інструменти, як платформа електронних закупівель, значно скорочують можливості для маніпуляцій і сприяють раціональному використанню державних ресурсів. Прозорість процедур також включає в себе забезпечення доступу до публічної інформації, що дозволяє громадськості контролювати діяльність державних установ і знижує ризик зловживань.

Захист викривачів корупції є ще одним важливим аспектом антикорупційної політики, який суттєво впливає на етичну культуру державної служби. Європейські стандарти передбачають створення умов, за яких особи, які повідомляють про порушення, зокрема корупційні дії, отримують правовий захист і підтримку. Це не лише заохочує працівників до розкриття випадків недоброчесної поведінки, але й формує культуру відкритості та підзвітності у державних установах. Захист викривачів знижує страх перед можливими репресіями, роблячи боротьбу з корупцією більш ефективною.

Важливим аспектом антикорупційної політики є також створення механізмів моніторингу та контролю. Регулярні аудити, антикорупційні розслідування, а також залучення громадських організацій до оцінки

ефективності антикорупційних заходів посилюють відповідальність державних службовців за дотримання етичних стандартів.

Євроінтеграція також передбачає адаптацію національного законодавства до міжнародних норм, таких як Конвенція ООН проти корупції та рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO). Інтеграція цих документів у систему державного управління дозволяє формувати комплексну правову базу для протидії корупції, яка враховує європейські підходи до забезпечення етичності та прозорості державної служби.

Таким чином, антикорупційна політика, що впроваджується в контексті євроінтеграції, сприяє підвищенню етичних стандартів у державному управлінні. Прозорі процедури, захист викривачів та впровадження європейських правових норм створюють умови для формування доброчесності та підзвітності, які є ключовими елементами сучасної ефективною державної служби.

Моніторинг і звітність є важливими інструментами забезпечення високих етичних стандартів у державному управлінні, особливо в контексті євроінтеграційних процесів. Європейські механізми контролю сприяють формуванню прозорої системи управління, яка дозволяє оцінювати ефективність реформ, виявляти недоліки та забезпечувати відповідальність державних органів за їхню діяльність.

Одним із ключових аспектів є оцінка реформ, що передбачає регулярну підготовку звітів про стан виконання зобов'язань, які країна бере на себе в рамках євроінтеграції. Такі звіти дозволяють аналізувати прогрес у впровадженні етичних стандартів, антикорупційних заходів і підвищення доброчесності у державному секторі. Оцінка реформ є інструментом, що стимулює державні органи до дотримання визначених стандартів, оскільки звіти часто стають основою для подальших рішень щодо співпраці з європейськими інституціями.

Зовнішній аудит, зокрема залучення європейських експертів, забезпечує незалежну оцінку роботи державних інституцій. Європейські

експерти аналізують ефективність впроваджених механізмів контролю, виявляють ризики корупції та надають рекомендації щодо вдосконалення системи управління. Такий аудит підвищує рівень довіри громадян до державних установ, оскільки гарантує об'єктивність і неупередженість оцінок. Крім того, зовнішній аудит сприяє адаптації національних практик до кращих європейських стандартів.

Моніторинг також включає використання інструментів цифрової звітності, які дозволяють автоматизувати процес збору та аналізу даних, підвищуючи ефективність і прозорість системи управління. Електронні платформи, що забезпечують доступ до інформації про діяльність державних органів, дозволяють громадянам і міжнародним партнерам відслідковувати прогрес у реалізації реформ.

Отже, моніторинг і звітність у контексті євроінтеграції сприяють не лише підвищенню рівня етики, але й створенню механізмів, що забезпечують прозорість, підзвітність і довіру до державного управління. Залучення європейських експертів, підготовка звітів і використання сучасних цифрових технологій формують ефективну систему контролю, яка сприяє інтеграції європейських цінностей та стандартів у діяльність державних органів.

Виклики та перспективи впровадження європейських етичних стандартів у державному управлінні є багатогранними. Хоча євроінтеграційні процеси відкривають широкі можливості для вдосконалення етики в публічному секторі, їх реалізація стикається з низкою труднощів, які потребують системного підходу та гнучких рішень.

Одним із ключових викликів є опір змінам. Частина працівників державного апарату, звикла до усталених практик і процедур, може скептично ставитися до нових правил і стандартів. Це часто пов'язано з небажанням виходити із зони комфорту, страхом втратити вплив чи необхідністю опанувати нові знання та навички. Для подолання цього бар'єру важливим є роз'яснювальна робота, активне навчання і створення

мотиваційних механізмів, які б заохочували працівників до адаптації нових етичних принципів.

Ще одним ризиком є формальний підхід до впровадження етичних стандартів. Часто реформи зводяться до декларацій та формального затвердження норм без належного механізму їх реального застосування. У таких випадках нові правила існують лише на папері, а їхнє дотримання залишається вибіркоким. Для уникнення цього слід забезпечити не лише впровадження, але й контроль за виконанням стандартів, із залученням громадськості, ЗМІ та незалежних експертів.

Культурні відмінності також створюють труднощі в адаптації європейських етичних норм до національних реалій. Кожна країна має свої соціокультурні особливості, які можуть впливати на сприйняття певних принципів і практик. Наприклад, те, що ефективно працює в європейському контексті, може потребувати значних адаптацій для врахування місцевих традицій, менталітету та правових особливостей. У цьому випадку важливо знайти баланс між європейськими стандартами та національними реаліями, забезпечуючи гнучкість у їхньому впровадженні.

Перспективи, однак, залишаються позитивними. Євроінтеграційні процеси створюють можливості для доступу до найкращих практик і досвіду країн ЄС, що може стати основою для вдосконалення етичної культури. Залучення міжнародної технічної допомоги, тренінгів та експертів сприяє швидшій адаптації стандартів. Крім того, молоде покоління службовців, яке формується вже в умовах євроінтеграції, має більше мотивації та готовності дотримуватися нових принципів.

Отже, попри виклики, впровадження європейських етичних стандартів у державному управлінні є перспективним напрямом. Системний підхід, активна підтримка з боку держави та громадянського суспільства, а також відкритість до змін можуть стати запорукою успішного впровадження цих норм і формування нової етичної культури.

Євроінтеграційні процеси суттєво змінюють підхід до функціонування державної служби, стимулюючи впровадження високих стандартів етики, що ґрунтуються на прозорості, підзвітності та орієнтації на потреби громадян. Орієнтація на європейські цінності дозволяє вдосконалити механізми управління, підвищити довіру до державних інституцій і створити умови для професіоналізації державної служби.

Завдяки євроінтеграційним зобов'язанням, державні органи впроваджують кодекси етики, системи моніторингу та механізми контролю, які відповідають європейським стандартам. Особливу увагу приділяють прозорості процедур, що включає відкритість інформації, створення електронних систем для запобігання корупції та забезпечення підзвітності службовців. Це дозволяє громадянам мати доступ до публічної інформації, що є ключовим чинником для формування довіри до державної влади.

Однак успіх цих змін значною мірою залежить від політичної волі, без якої реформи залишаються декларативними. Політичне керівництво має активно підтримувати впровадження етичних стандартів, забезпечувати належне фінансування реформ і контролювати їхнє виконання. Лише за умови твердого наміру до змін етична трансформація державної служби може набути реальних обрисів.

Крім того, ефективність реформ залежить від їх якісного впровадження. Інколи навіть найкращі ініціативи втрачають свою дієвість через недостатню координацію, низьку кваліфікацію виконавців чи опір з боку службовців, які звикли працювати за старими правилами. Тут важливим є навчання, підвищення кваліфікації та роз'яснювальна робота серед державних службовців.

Активна участь громадянського суспільства є ще одним вирішальним фактором. Саме громадські організації, активісти та незалежні медіа відіграють ключову роль у моніторингу дотримання етичних стандартів і боротьбі з корупцією. Вони сприяють формуванню запиту на доброчесність і підзвітність, що змушує владу дотримуватися обіцяних реформ.

Таким чином, євроінтеграційні процеси відкривають нові можливості для вдосконалення етики державної служби. Проте їхній успіх залежить від комплексного підходу, що включає політичну підтримку, професійне впровадження реформ і активну співпрацю з громадянським суспільством. Лише за умови взаємодії цих чинників можна досягти реального прогресу у створенні етичної, прозорої та орієнтованої на громадян системи державного управління.

3.2 Напрями удосконалення етичної культури державних службовців

Етична культура державних службовців є важливим елементом ефективного державного управління, що сприяє підвищенню довіри до влади, прозорості й підзвітності. Для її удосконалення можна виокремити такі ключові напрями:

Розробка і впровадження етичних стандартів є важливою складовою забезпечення професійної діяльності на високому рівні та відповідає сучасним викликам суспільства. Етичні стандарти допомагають встановити чіткі правила поведінки, що регулюють відносини між працівниками, громадянами та організаціями, сприяють прозорості та запобігають виникненню конфліктів інтересів.

Одним із ключових аспектів впровадження етичних стандартів є актуалізація кодексів етики. Ці документи не повинні бути статичними; навпаки, вони потребують постійного оновлення та адаптації відповідно до сучасних викликів і вимог. Регулярний перегляд етичних кодексів забезпечує їхню відповідність сучасним умовам та міжнародним стандартам. Це включає аналіз нових тенденцій, які можуть вплинути на професійну діяльність, а також урахування найкращих світових практик у відповідній галузі. Такий підхід дозволяє етичним кодексам залишатися ефективними інструментами для підтримки високих стандартів професійної поведінки.

Впровадження етичних стандартів також включає в себе створення механізмів контролю за їх дотриманням. Це можуть бути внутрішні комісії з етики, які розглядають скарги і забезпечують моніторинг дотримання етичних норм. Крім того, важливо забезпечити ефективні канали для подання анонімних звернень, що дозволяють повідомляти про можливі порушення без страху зазнати репресій. Такі механізми підсилюють значущість етичних стандартів, роблячи їх реальною частиною щоденної діяльності, а не просто формальністю.

Розвиток професійної етичної свідомості є однією з найважливіших складових забезпечення ефективної та добросовісної роботи державних службовців. У сучасному світі, де суспільство все більше орієнтується на прозорість і підзвітність, особливо важливо, щоб працівники державних установ володіли високим рівнем етичної культури та розуміли важливість дотримання етичних норм у своїй діяльності. Формування такої свідомості вимагає комплексного підходу, який включає як освіту, так і практичне навчання.

Одним із ключових аспектів розвитку професійної етичної свідомості є впровадження освітніх програм з етики. Це означає, що навчальні курси з етики державної служби повинні стати обов'язковою частиною програм підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Освітні програми дозволяють закласти фундаментальні знання щодо основних етичних принципів, що регулюють професійну діяльність, а також розвинути здатність приймати обґрунтовані рішення в умовах моральної невизначеності. Вивчення етики на ранніх етапах професійного розвитку закладає основу для подальшого формування етичної свідомості та сприяє створенню культури добросовісності в організації. Такі програми повинні бути спрямовані не лише на ознайомлення з основними принципами та нормами, але й на розвиток критичного мислення, здатності до самооцінки та аналізу власних дій у світлі етичних вимог.

Крім освітніх курсів, важливою складовою процесу розвитку етичної свідомості є проведення семінарів і тренінгів, які спрямовані на вирішення етичних дилем та розуміння важливості доброчесності. Такі заходи мають на меті надати державним службовцям інструменти та навички для адекватного реагування на складні ситуації, коли виникають етичні питання. Тренінги дозволяють учасникам на практиці відпрацьовувати різні сценарії, пов'язані з конфліктами інтересів, питаннями прозорості, чесності та відповідальності. Це дозволяє краще підготуватися до реальних ситуацій, з якими можуть зіткнутися державні службовці під час виконання своїх обов'язків.

Просування лідерства у сфері етики є однією з найважливіших складових формування культури доброчесності. Керівники повинні бути не лише менеджерами, а й лідерами, які на власному прикладі демонструють етичну поведінку. Їхні дії мають показувати, що дотримання етичних норм є не просто формальністю, а фундаментальним принципом, який лежить в основі кожного рішення та дії. Керівники, які активно проявляють доброчесність у своїй роботі, стають етичними орієнтирами для підлеглих, що сприяє поширенню етичних стандартів на всі рівні організації. Важливо, щоб такі лідери були відкритими до обговорення етичних питань, активно підтримували ініціативи, спрямовані на підвищення етичних стандартів, і діяли чесно навіть у складних ситуаціях.

Заохочення доброчесної поведінки є ще одним ефективним інструментом для формування культури доброчесності. Визнання заслуг тих, хто демонструє високі етичні стандарти, сприяє утвердженню принципу, що доброчесність — це не лише очікувана норма, а й цінність, яка заслуговує на підтримку та винагороду. Відзначення доброчесної поведінки може відбуватися у різних формах, від офіційних нагород до публічного визнання та позитивного висвітлення у внутрішніх чи зовнішніх комунікаціях. Важливо, щоб такі заходи були регулярними та прозорими, щоб кожен працівник бачив, що доброчесність визнається та цінується.

Важливим елементом заохочення добродесної поведінки є також створення умов для обговорення етичних питань у неформальному середовищі, де працівники можуть вільно обмінюватися думками та досвідом. Це можуть бути зустрічі, семінари або обговорення в малих групах, де працівники мають можливість висловити свої думки, обговорити складні питання та поділитися прикладами етичної поведінки у різних ситуаціях. Такий підхід допомагає зміцнити почуття спільної відповідальності за підтримку добродесності та створює умови для формування колективної етичної свідомості.

Інституціональна підтримка етичної культури є важливим елементом побудови добродесної державної служби, що ґрунтується на прозорості, підзвітності та дотриманні високих моральних стандартів. Це передбачає створення структур і механізмів, які дозволяють забезпечити не лише формальне, але й реальне впровадження етичних норм у повсякденну діяльність. До таких структур належать етичні комісії та радники, а також системи оперативного реагування на випадки порушень етичних стандартів.

Одним із ключових елементів інституціональної підтримки є створення етичних комісій та призначення етичних радників. Етичні комісії можуть функціонувати як незалежні органи, відповідальні за розгляд етичних питань, консультування працівників щодо дотримання етичних стандартів та моніторинг виконання етичних норм в організації. Вони слугують важливим механізмом для забезпечення належного дотримання етичних принципів, надаючи рекомендації та пропозиції щодо покращення етичної культури. Такі комісії можуть виконувати як консультативну, так і наглядову функцію, залежно від потреб і структури організації [31].

Радники з питань етики, які можуть працювати в органах державної служби або інших установах, забезпечують працівників кваліфікованою допомогою у випадках виникнення етичних дилем. Вони відіграють роль консультантів, до яких можна звернутися для отримання поради щодо складних етичних питань, що допомагає уникнути можливих конфліктів або

порушень. Радники також можуть проводити навчальні заходи та тренінги для підвищення рівня обізнаності працівників про важливість дотримання етичних норм, що сприяє зміцненню загальної культури доброчесності в організації.

Створення етичних комісій та радників сприяє розвитку атмосфери довіри в організації, де працівники відчують підтримку і можуть вільно звертатися за допомогою у випадках виникнення складних ситуацій. Важливо, щоб ці структури мали достатню незалежність і авторитет для прийняття рішень та надання рекомендацій, що базуються виключно на етичних принципах. Це дозволяє забезпечити неупереджений підхід до розгляду етичних питань і підвищити довіру працівників до системи підтримки етичних стандартів.

Регулярний моніторинг та аналіз випадків порушень дозволяє визначити найбільш вразливі аспекти етичної культури в організації та розробити заходи для їх покращення. Це може включати як зміну внутрішніх політик, так і додаткове навчання персоналу або підвищення вимог до дотримання етичних стандартів. Постійне вдосконалення механізмів підтримки етичної культури дозволяє організації реагувати на нові виклики та адаптуватися до змін, зберігаючи високий рівень доброчесності.

Одним із ключових елементів забезпечення прозорості є впровадження цифрових платформ для відкритого доступу до інформації про діяльність державних установ. Це означає, що громадяни повинні мати можливість легко отримувати доступ до важливої інформації, яка стосується роботи органів влади, їхніх рішень, бюджетних витрат, проектів та інших аспектів діяльності. Використання сучасних цифрових технологій дозволяє створити відкриті бази даних, публічні портали та інформаційні платформи, де кожен може знайти необхідні відомості. Такі платформи забезпечують зручний доступ до офіційних документів, звітів, протоколів засідань, інформації про державні закупівлі та інші ресурси, що сприяє підвищенню прозорості роботи державних органів.

Звітування про дотримання етики є ще одним важливим інструментом забезпечення підзвітності. Регулярні публічні звіти про стан етичної культури та результати її вдосконалення дозволяють оцінювати ефективність зусиль, спрямованих на підтримку високих етичних стандартів у діяльності державних установ. Такі звіти повинні бути доступними для громадськості і містити інформацію про заходи, спрямовані на вдосконалення етичної культури, результати моніторингу дотримання етичних норм, випадки порушень та заходи, вжиті для їх виправлення. Важливо, щоб звіти були не лише інструментом інформування, але й слугували основою для обговорення та аналізу, що дозволяє виявляти проблемні аспекти та розробляти рекомендації для подальшого вдосконалення етичної культури [30].

Попередження і врегулювання конфлікту інтересів є важливою складовою забезпечення доброчесності та етичної поведінки в державному управлінні. Конфлікт інтересів виникає, коли особисті інтереси працівника можуть вплинути на його службові обов'язки або рішення, що ставить під загрозу принципи справедливості, неупередженості та прозорості. Щоб запобігти можливим зловживанням і зберегти довіру громадян до державних установ, необхідно розробити ефективні механізми для попередження та врегулювання конфлікту інтересів. Важливими аспектами цієї роботи є декларування інтересів та контроль за подарунками і благами, які можуть мати вплив на роботу державних службовців.

Одним із ключових інструментів попередження конфлікту інтересів є декларування інтересів. Декларування передбачає обов'язкове звітування державних службовців про можливі конфлікти інтересів, що можуть виникнути в процесі виконання їхніх професійних обов'язків. Це може включати інформацію про фінансові інтереси, володіння активами, участь у бізнесі, членство в організаціях або інші зв'язки, які можуть впливати на ухвалення рішень. Метою декларування є виявлення потенційних конфліктів на ранніх етапах, що дозволяє прийняти відповідні заходи для їх уникнення або врегулювання.

Контроль за подарунками та благами є ще одним важливим аспектом попередження конфлікту інтересів. У багатьох випадках отримання подарунків, винагород або інших благ може створити ситуацію, коли працівник відчуває зобов'язання перед дарувальником, що може вплинути на його неупередженість та об'єктивність. Щоб уникнути таких ситуацій, необхідно створити чіткі правила щодо отримання подарунків, а також розробити систему контролю за їх дотриманням.

Система регулювання отримання подарунків може включати обмеження щодо вартості подарунків, заборону на прийняття певних видів подарунків або винагород, а також вимогу декларувати отримані подарунки. Наприклад, державні службовці можуть бути зобов'язані повідомляти про всі отримані подарунки, які перевищують певну вартість, або передавати такі подарунки у власність організації, де вони працюють. Це дозволяє уникнути впливу сторонніх осіб на службову діяльність і підвищує рівень довіри до прийнятих рішень.

Окрім цього, важливо забезпечити ефективний моніторинг та контроль за дотриманням правил отримання подарунків. Це може включати регулярні перевірки, проведення аудитів, а також створення механізмів для подачі скарг або повідомлень про можливі порушення. Такий підхід дозволяє виявляти та усувати можливі випадки зловживання, забезпечуючи дотримання високих стандартів доброчесності в державних установах.

Залучення громадськості та громадського контролю є важливим аспектом забезпечення етичної культури та доброчесності у державному управлінні. Взаємодія з громадянами та створення механізмів для громадського моніторингу дозволяють посилити підзвітність державних службовців, зробити їх діяльність більш прозорою та відповідальною перед суспільством. Такий підхід сприяє формуванню довіри громадян до органів влади та підвищує якість державного управління, враховуючи потреби і очікування суспільства.

Взаємодія з громадянами не лише дозволяє враховувати їхні думки, але й створює умови для відкритого діалогу між державними установами та суспільством. Це сприяє зміцненню відчуття відповідальності з боку державних службовців та підвищує рівень прозорості їхньої діяльності. Важливо, щоб така взаємодія була не лише формальною, але й реально впливала на процеси прийняття рішень, що дозволить громадянам відчувати свою участь у розвитку етичної культури в державному управлінні.

Громадський моніторинг є ще одним важливим інструментом для забезпечення підзвітності та дотримання етичних стандартів у державній службі. Надання можливості громадським організаціям оцінювати роботу державних установ і дотримання етичних норм дозволяє створити незалежний погляд на діяльність державних службовців. Громадські організації можуть виконувати функцію наглядачів, моніторити випадки порушень етики, проводити дослідження та аналіз ситуацій, надавати рекомендації щодо покращення етичних стандартів. Це сприяє зниженню ризиків корупції та інших порушень, а також підвищує рівень довіри до державних органів.

Використання сучасних технологій у державному управлінні є важливим кроком для підвищення ефективності, прозорості та підзвітності. Інтеграція цифрових рішень у процеси управління дозволяє не лише оптимізувати роботу державних установ, але й створити надійні механізми для забезпечення дотримання етичних стандартів. Одним із основних напрямків такого впровадження є електронні системи звітності та цифрова освіта, які відкривають нові можливості для моніторингу, навчання та розвитку етичної культури в державній службі.

Електронні системи звітності є важливим інструментом автоматизації процесів звітування, що дозволяє зменшити ризики маніпуляцій та зловживань. Традиційні, паперові звіти можуть бути схильні до неточностей, маніпуляцій та підробок, тоді як електронні системи забезпечують прозорість і надійність даних. Автоматизація процесів звітування дозволяє зменшити

людський фактор, що може бути джерелом помилок, а також знижує адміністративні витрати, підвищуючи ефективність роботи державних установ. Крім того, використання електронних систем звітності дозволяє створити централізовані бази даних, які спрощують доступ до інформації та полегшують її аналіз.

Автоматизовані системи можуть включати різноманітні інструменти, такі як електронні реєстри, системи управління документами, платформи для подачі декларацій про доходи та майновий стан, а також системи для оцінки дотримання етичних стандартів. Використання таких технологій дозволяє контролювати діяльність державних службовців у режимі реального часу, виявляти можливі конфлікти інтересів, відстежувати випадки недотримання етичних норм та оперативно реагувати на них. Це забезпечує вищий рівень прозорості в роботі державних установ та зміцнює довіру громадян до органів влади.

Цифрова освіта є ще одним важливим аспектом використання сучасних технологій у забезпеченні етичних стандартів. Використання онлайн-курсів та навчальних платформ дозволяє забезпечити доступ до якісної освіти з питань етики для широкого кола державних службовців. Це відкриває можливість для гнучкого і зручного навчання, яке можна адаптувати під індивідуальні потреби та графік кожного працівника. Завдяки цифровій освіті державні службовці можуть отримувати актуальні знання про етичні норми, принципи доброчесності, правила поведінки в різних професійних ситуаціях, а також навчатися вирішенню етичних дилем.

Крім того, цифрова освіта дозволяє проводити навчання в режимі реального часу, а також створює можливість для дистанційного навчання, що є особливо важливим у сучасних умовах, коли багато процесів перейшли у дистанційний формат. Це забезпечує безперервність навчального процесу, навіть за умови карантинних обмежень або інших надзвичайних ситуацій. Онлайн-освіта також дозволяє здійснювати контроль за успішністю

навчання, оцінювати знання та навички державних службовців, що сприяє підвищенню якості навчального процесу.

Використання сучасних технологій не обмежується лише звітністю та освітою. Інші аспекти включають розробку мобільних додатків для оперативного доступу до інформації про етичні норми, використання штучного інтелекту для виявлення потенційних конфліктів інтересів, створення платформ для зворотного зв'язку з громадянами, які дозволяють надавати пропозиції та повідомляти про можливі випадки порушень. Такий підхід дозволяє створити ефективну систему підтримки етичної культури, яка інтегрує різні технологічні рішення та забезпечує всебічний контроль за дотриманням етичних стандартів.

Удосконалення етичної культури державних службовців дійсно потребує всебічного та системного підходу. Він має охоплювати як нормативно-правову базу, що встановлює чіткі правила та стандарти, так і формування етичної свідомості серед державних службовців на індивідуальному рівні. Важливо забезпечити, щоб кожен працівник розумів значення етичних норм і був готовий слідувати їм у своїй повсякденній діяльності. Це означає не лише створення офіційних документів, таких як кодекси етики та правила поведінки, але й постійний перегляд цих документів з урахуванням сучасних викликів та вимог суспільства.

Також важливим аспектом є громадський контроль, який дозволяє забезпечити прозорість діяльності державних службовців і створює додатковий стимул для дотримання етичних стандартів. Взаємодія з громадськістю, організація громадських слухань, проведення консультацій і підтримка незалежного моніторингу допомагають виявляти та попереджати можливі порушення, а також сприяють підвищенню довіри до органів влади. Громадський контроль слугує ефективним інструментом підзвітності, який дає змогу забезпечити відповідність діяльності державних службовців суспільним очікуванням.

Електронні системи, платформи для подачі декларацій, онлайн-курси з етики та інші технологічні рішення сприяють прозорості, знижують ризики корупції та маніпуляцій, а також створюють можливості для постійного розвитку професійних компетенцій державних службовців. Впровадження таких технологій дозволяє адаптувати державне управління до вимог сучасного суспільства та забезпечує його стабільність в умовах швидких змін.

Отже, системний підхід до вдосконалення етичної культури державних службовців включає нормативне регулювання, формування етичної свідомості, активну підтримку з боку керівництва, громадський контроль та впровадження сучасних технологій. Лише поєднання цих компонентів дозволяє створити ефективну та стабільну систему, яка відповідає сучасним вимогам і забезпечує високі стандарти доброчесності в державному управлінні.

У розділі 3 було розглянуто шляхи вдосконалення етики державних службовців в умовах сучасності, зокрема через вплив євроінтеграційних процесів та підвищення етичної культури. Аналіз показав, що євроінтеграція сприяє гармонізації етичних стандартів з європейськими принципами доброчесності, прозорості та підзвітності. Впровадження міжнародних норм, таких як рекомендації GRECO і положення Конвенції ООН проти корупції, стимулює створення ефективної системи етичного регулювання.

Напрями вдосконалення етичної культури включають запровадження систематичного навчання державних службовців, оновлення кодексів етики, посилення контролю за дотриманням етичних норм і формування організаційної культури, орієнтованої на прозорість і професіоналізм. Особлива увага приділяється розвитку лідерства в етиці, підтримці громадських ініціатив та забезпеченню захисту викривачів.

Таким чином, удосконалення етики державних службовців є важливим фактором зміцнення довіри суспільства до влади та розбудови ефективної системи державного управління.

ВИСНОВКИ

Формування етики державних службовців в умовах професіоналізації державного управління є визначальним фактором у побудові сучасної ефективної системи державного управління, яка відповідає очікуванням суспільства та викликам часу. Етика державної служби безпосередньо впливає на прозорість, підзвітність, справедливість і рівень довіри громадян до державних інституцій. У сучасному світі, де глобалізація, технологічний прогрес і зміни у суспільній свідомості вимагають від урядів адаптації, формування високих етичних стандартів стає невіддільною складовою професіоналізації управління.

Зростання громадського контролю, впровадження цифрових технологій і прагнення до інтеграції у європейський простір визначають нові критерії етичності та професійності. Впровадження європейських принципів доброчесності, верховенства права, прозорості та соціальної справедливості стає не лише вимогою, але й орієнтиром для реформ. Зокрема, ефективність етичної політики залежить від гармонійного поєднання нормативного регулювання, впровадження кодексів етичної поведінки, створення інституцій контролю та посилення етичної освіти.

Однак забезпечення високих етичних стандартів стикається з численними викликами, такими як корупція, формалізм у застосуванні норм, опір змінам та інституційна інерція. Незважаючи на це, поступове впровадження антикорупційної політики, розвиток громадського контролю та створення нових навчальних програм для державних службовців свідчать про позитивні зрушення. Особливе значення має інтеграція кращих міжнародних практик, адаптованих до національного контексту, що дозволяє поєднувати глобальні стандарти з місцевими реаліями.

Формування етичної культури в державному управлінні є не лише інструментом вирішення поточних управлінських проблем, а й стратегічним напрямом розвитку держави. Етичність державних службовців є основою для

забезпечення соціального партнерства між владою та суспільством, формування легітимності рішень і довгострокової стабільності. Удосконалення етики державної служби в умовах професіоналізації управління — це крок до побудови демократичної, правової та соціально відповідальної держави, яка відповідає високим стандартам сучасного світу.

У ході дослідження було виявлено, що етика державних службовців є не лише моральною категорією, а й важливим управлінським інструментом, здатним впливати на якість ухвалення рішень, виконання державних функцій та загальний рівень соціальної справедливості. Професіоналізація державного управління, яка передбачає підвищення компетенцій і стандартів роботи державних службовців, створює сприятливе середовище для інституціоналізації етичних принципів у системі державної служби.

Одним із ключових завдань у процесі формування етики державних службовців є вдосконалення законодавчої бази, яка регулює їхню етичну поведінку. Запровадження Кодексу етики, ефективних механізмів запобігання конфліктам інтересів і чітко прописаних інструментів відповідальності за порушення етичних стандартів створює необхідні умови для укріплення принципів доброчесності, об'єктивності та прозорості в державному управлінні.

Водночас успішність цих заходів значною мірою залежить від того, наскільки вони інтегруються в повсякденну діяльність державних інституцій, а також від рівня контролю за їх дотриманням. Важливим є перехід від декларативного виконання етичних норм до реального забезпечення їх дотримання через регулярний моніторинг, аудит та прозорі процедури оцінки. Лише комплексний підхід до імплементації законодавчих ініціатив може гарантувати їх дієвість і підвищити загальний рівень етичної поведінки державних службовців.

Не менш важливим аспектом є розвиток культури доброчесності, яка має стати невід'ємною частиною діяльності державних інституцій. Формування такої культури передбачає комплексний підхід, що включає

етичну освіту, регулярне навчання, підвищення кваліфікації та лідерство з боку керівників, які мають демонструвати приклад етичної поведінки. У цьому контексті важливу роль відіграє інтеграція європейських принципів етики, таких як підзвітність, прозорість, верховенство права, що є ключовими у процесі реформування державного управління України.

Громадський контроль і залучення суспільства до моніторингу діяльності державних службовців є ще одним важливим інструментом, що сприяє підвищенню етичних стандартів. Використання сучасних цифрових технологій, таких як електронне декларування та системи відкритих даних, значно розширює можливості громадян для впливу на процеси прийняття рішень і підзвітності державних органів.

Водночас процес формування етики державних службовців супроводжується низкою викликів. Основними з них є корупція, конфлікти інтересів, опір змінам і формальний підхід до виконання етичних норм. Подолання цих перешкод вимагає системних зусиль, політичної волі, вдосконалення механізмів контролю та стимулювання службовців до дотримання принципів доброчесності.

Загалом, формування етики державних службовців є безперервним і багатогранним процесом, що вимагає інтеграції етичних стандартів на всіх рівнях державного управління. Успішна реалізація цього завдання залежить від гармонійного поєднання декількох ключових складових: нормативного регулювання, інституційних змін, етичної освіти та активного громадського контролю. Саме синергія цих елементів створює умови для побудови високопрофесійної, прозорої та доброчесної системи державної служби, здатної ефективно реагувати на виклики сучасного світу.

Формування етичної культури в державному управлінні — це не лише питання професійної поведінки окремих службовців, а й стратегічний чинник, що забезпечує довгострокову ефективність, стабільність та легітимність влади. У сучасних умовах це набуває особливого значення, оскільки суспільство дедалі більше очікує від державних службовців не лише

професіоналізму, але й моральної відповідальності та дотримання принципів доброчесності.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що етика державних службовців є фундаментом для забезпечення ефективного управління, яке відповідає інтересам громадян і сприяє розвитку демократичних інститутів. Удосконалення етичних стандартів у контексті професіоналізації державного управління є важливим кроком у процесі побудови демократичної, правової та соціально орієнтованої держави, здатної забезпечити довіру суспільства та підвищити якість життя її громадян.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичне дослідження щодо дотримання етичних норм депутатами, виборними особами, службовцями органів місцевого самоврядування. 2023: аналітичне дослідження. Національне агентство з питань запобігання корупції. 44 с. URL : <https://dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-52/zahid-1047/zahid-progress-3397/organ-148/485-380286473-661400b13147d.pdf> (дата звернення: 07.10.2024).
2. Батиргареєва В. С., Головкін Б. М., Новіков О. В. Запобігання корупції у приватному секторі : монографія. Харків : Право, 2020. 286 с.
3. Беглиця В. П., Політична етика : навч. посіб. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 400 с.
4. Бекерська Т. І., Сиволобова Є. Л. Порівняльний аналіз трудового законодавства України та Японії. Академічні візії. 2023. № 24
5. Валецький М. В. Етичні та професійні стандарти в роботі парламенту: міжнародний досвід та рекомендації для України : дослідження. 2022. 56 с.
6. Василевська Т. Е. Етика державного управління: підручник. 2022 : НАДУ, 2015. 204 с.
7. Державна адміністрація в Японії: етика та добродієність. According to Transparency International's Corruption Perceptions Index. URL: https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/GG14/16_GG14_CP6_Japan.pdf (дата звернення: 07.10.2024).
8. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії : монографія / В. М. Козаков та ін. Київ : Персонал, 2017. 288 с.
9. Етика та естетика : навч. посіб. / ред. В. Бліхар. Львів: ПП «Арал», 2018. 204 с.
10. Європейська інтеграція та трансформація публічного врядування в Україні / М. З. Бунік та ін. м. Львів, 19 квіт. 2024 р. Львів, 2024. С. 282.

11. Європейська інтеграція України в умовах війни Росії проти України: роль академічних та громадських спільнот. м. Київ, 9 листоп. 2023 р. Київ, 2023. С. 227.
12. Зозуляк-Случик Р. В. Формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах: монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 460 с.
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 25.10.2024).
14. Конституція України: Закон від 28.06.1996 No 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
15. Копчинська Ю.В., Латенко С.Б. Основи деонтології : навч. посіб. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 87 с.
16. Круп'як Л. Б. Організація діяльності державного службовця : навч. посіб. Тернопіль : Крок, 2015. 243 с.
17. Кубасова Є.Г. Професійна компетентність публічних службовців: поняття, структура, критерії: Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2022. 126 -129
18. Лесько О. Й., Прищак М. Д., Залюбівська О. Б. Етика ділових відносин : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2011. 309 с.
19. Лихач Ю. Посібник для керівників державної служби : навч. посіб. / ред. Н. Алюшина. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2020. 422 с.
20. Наугольник Л. Б. Психологія стресу : підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
21. Національний закон про етику державної служби Японії. National Public Service Ethics Act Act No. (129 of 1999). URL: <https://www.cas.go.jp/jp/seisaku/hourei/data/npsea.pdf>

22. Новакова О. В., Пашина Н. П. Аналіз державної політики : навчальний посібник. Маріуполь : Маріупольський державний університет, 2017. 304 с.

23. Питання етичних та професійних стандартів державних службовців Апарату Верховної Ради України: ситуаційне дослідження. – URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/41067.pdf>.

24. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 року № 889-VIII. Дата оновлення 20.06.2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 25.10.2024)

25. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII. Дата оновлення 21.05.2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 25.10.2024)

26. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ від 31.08.2016 № 1203/29333. Дата оновлення: 13.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#n13> (дата звернення 25.10.2024)

27. Психологічні засади запобігання корупційним правопорушенням в органах державної влади та місцевого самоврядування : навч. посіб. / О. І. Кудерміна та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 168 с.

28. Романов, М. В. Основні засади запобігання корупції. ГО «Харківська правозахисна група». Харків : ТОВ «Видавництво „Права людини“, 2017. 176 с.

29. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців : теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : монографія. Тернопіль : Астон, 2007. 397 с.

30. Сорокіна Н. Г. Морально-етичні основи публічної служби в умовах трансформації влади в Україні : монографія. Дніпро : ГРАНІ, 2020. 223 с.

31. Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному українському суспільстві / А. П. Гетьман та ін. м. Харків, 30 трав. 2019 р. Харків, 2019. С. 200.
32. Суріна Г. Ю. Філософія (етика, естетика, логіка) : навч. посіб. Миколаїв : МНАУ, 2024. 115 с.
33. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи: матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні. ред.: Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ, 2024. 104 с.
34. Філософія інтеграції : монографія / ред.: В. Д. Бондаренка, Ф. Г. Ващука. Ужгород : ЗакДУ, 2011. 273 с.
35. Хлебик С. Р. Етика соціальної роботи: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 221 с.
36. Черней В. В., Гусарев С. Д., Чернявський С. С. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. м. Київ, 9 груд. 2022 р. Київ, 2020. С. 300 с.
37. Dwivedi O. P. Administrative Ethics in Canadian Public Service. 1999 р.
38. Kernaghan K. Public Administration in Canada: An Ethics Perspective. 2008 р.
39. OECD: Ethics in Public Service: OECD Best Practices. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/caa35b76-en.pdf?expires=1733537168&id=id&accname=guest&checksum=7708AC70DB4CB62E05B8EB33D11629> (дата звернення: 12.10.2024).
40. Paul du Gay. In Praise of Bureaucracy: Weber, Organization, Ethics. 2020, 174 р.
41. Paul Joyce. Governance and Public Management. 2021, 356 р.
42. Rothstein B. Corruption and Ethics in Public Administration: A Comparative Study with Japan. 2019, 218 р.
43. Transparency International: Corruption Perception Index – Canada. 2022, 28 р.

44. Tsuji Kiyoshi. *The Japanese Administrative System*. 1984, 311 p.